

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Laskentatoimi

Anna Tuhkanen

Sukupolvenvaihdos perheyriyksessä: Case Oy

Opinnäytetyö 2017

Tiivistelmä

Anna Tuhkanen

Sukupolvenvaihdos perheyryksessä: Case Oy, 56 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Liiketalous Lappeenranta

Liiketalouden koulutusohjelma

Laskentatoimi

Opinnäytetyö 2017

Ohjaaja: lehtori Teija Launiainen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Sukupolvenvaihdos on nyt ja tulevaisuudessa ajankohtainen monissa yrityksissä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia tapahtunutta sukupolvenvaihdosta perheyryksessä. Tehtävänä oli tunnistaa tekijät, jotka vaikuttivat sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen. Tässä painopisteinä olivat sukupolvenvaihdoksen verohuojennukset sekä niiden hyödyntäminen käytännössä.

Teoriaosa pohjautui verohallinnon antamiin ohjeisiin ja sukupolvenvaihdosta käsittelevään kirjallisuuteen. Empiirisen osuuden tutkimusaineisto saatiin case-yrityksen jatkajien haastattelujen pohjalta.

Tutkimuksen lopputuloksena voitiin todeta, että verolainmääräysten monimutkaisuuden takia edelleen saattaa syntyä epäselviä tulkinnanvaraisia tilanteita, jotka huomattavasti vaikeuttavat sukupolvenvaihdoksen prosessin kulkua.

Sukupolvenvaihdos suunnitellaan ja toteutetaan tapauskohtaisesti yritysten yksilöllisten tarpeiden ja osapuolten asettamien tavoitteiden pohjalta. Erityispiirteinä perheyryksissä voidaan havaita positiivinen yhteishenki ja intohimo, jotka vaikuttavat positiivisesti sukupolvenvaihdoksen prosessiin.

Asiasanat: sukupolvenvaihdos, perheyrytys, verohuojennus

Abstract

Anna Tuhkanen

Change of generation in a family business, 56 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Business of Administration Lappeenranta

Degree Programme in Business Administration

Specialisation in Accounting

Bachelor's Thesis 2017

Instructor: Ms Teija Launiainen, Senior Lecturer, Saimaa University of Applied Sciences

Succession planning is seen to be a topical issue in many companies. The purpose of this thesis was to study a realized succession in a family business. The main focus in the present work was to identify the factors that impact on the success of succession. The priorities of the study were succession tax exemptions and their utilization in practice.

The theoretical part was based on the guidance given by the Finnish Tax Administration and literature about succession. The research material of the empirical part was obtained on the basis of interviews with the case company's next generation.

Succession should be planned and implemented case-by-case depending on a company's unique features and the goals set by the parties. As for case family businesses a special sense of common purpose and passion that positively affect the succession process can be observed.

Keywords: succession, family business, tax-related issues

Sisällys

Käsitteet.....	5
1 Johdanto.....	6
1.1 Taustaa.....	7
1.2 Tavoite ja rajaukset.....	8
1.3 Tutkimuskysymys /-kysymykset.....	9
1.4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto	10
1.5 Työn rakenne	10
2 Sukupolvenvaihdon prosessi osakeyhtiössä	12
2.1 Suunnittelu, valmistelu, toteutus	12
2.2 Yrityksen arvonmääritys.....	15
3 Sukupolvenvaihdon toteutumistavat.....	17
3.1 Osakekauppa.....	18
3.2 Liiketoimintakauppa	21
3.3 Lahja ja lahjaluonteinen kauppa	23
4 Verovapaat tai huojennetut sukupolvenvaihdosluovutukset	25
4.1 Myyjän luovutusvoittovapaus	25
4.2 Luovutuksensaajan huoennukset.....	27
4.2.1 Ostajan lahjaverohuojennus alihintaisissa ja lahjana saaduissa luovutuksissa	28
4.2.2 Huojennuksen vaatiminen.....	33
4.2.3 Ennakkoratkaisu	33
5 Yrityksen valmistaminen omistajavaihdosta varten.....	35
6 Sukupolvenvaihdos case-yrityksessä	39
7 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	46
Kuvat.....	49
Kuviot.....	49
Lähteet.....	50

Liitteet

- Liite 1 Haastattelukysymykset
- Liite 2 Sukupolvenvaihdos prosessina

Käsitteet

ArvL	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 1142/2005
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
OYL	Osaakeyhtiölaki 624/2006
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940
SVOP	Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto
TVL	Tuloverolaki 1535/1992
VML	Laki verotusmenettelystä 1558/1995
VOVA	Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö
VSVL	Varainsiirtoverolaki 931/1996

1 Johdanto

Perheyrittäminen on paljon enemmän kuin pelkkä yritys. Perheyrittäjiä on erilaisia: pk-yrityksiä, listattuja tai listaamattomia. Perheyrittäksessä osataan kantaa vastuuta, katsoa eteenpäin ja arvostaa menneiden sukupolvien saavutuksia. Omistaja on taloudellisen sitoutumisen lisäksi lupautunut yritykseen myös henkisesti. (Elo-Pärssinen & Talvitie 2010, 11,17; Elo-Pärssinen 2016.)

Perheyrittäjien omistaminen ja kehittäminen ovat elämäntehtäviä. Perheyrittäjä tavoittelee pitkäjänteistä menestymistä. Perheyrittäjä-mallia pidetään joustavampana, koska usein omistaja ja toimitusjohtaja on sama henkilö tai kuuluvat samaan sukuun, joten päätökset saadaan nopeasti, ja muutoksiin voidaan puuttua nopeammin. (Elo-Pärssinen & Talvitie 2010, 18.)

Perheyrittäjien määritelmä on laadittu Suomen kauppa- ja teollisuusministeriöissä vuonna 2005. Perheyrittäjä-määritelmälle on asetettu neljä edellytystä. Äänivaltaenemmistö on yrityksen perustaneilla luonnollisilla henkilöillä tai yrityksen osakekannan hankkineilla luonnollisilla henkilöillä tai heidän puolisoillaan, vanhemmillaan, lapsellaan tai lapsen rintaperillisillä. Äänivaltaenemmistö edustaa joko välillisesti tai välittömästi. Sen lisäksi vähintään yksi suvun tai perheen edustajista osallistuu yrityksen toimintaan, johtoon tai hallintoon. Listatussa perheyrittäjässä yrityksen perustajalla tai yrityksen (osakekannan) ostaneella henkilöllä tai heidän perheellään tai jälkeläisillään on oltava 25 prosentin osuus yhtiön osakkeiden tuottamasta äänivallasta. Perheyrittäjä-käsitteenä on mainittu myös Euroopan komission perheyrittäjiä käsittelevässä vuonna 2009 julkaistussa raportissa. (European Commission 2009, 4; Kauppa- ja teollisuusministeriö 2005, 10; Pellinen.)

Perheyrittäjien liiton ja Tilastokeskuksen tammikuussa 2017 julkistettu selvitys osoitti, että perheyrittäjien rooli Suomen taloudelle on merkittävä (Mörttinén 2017). Perheyrittäjiä on kaikilla toimialoilla, ja ne ovat alueellisesti hyvin edustettuina koko maassa (Mörttinén, Elo-Pärssinen, Moilanen, Niemistö & Rajaniemi 2017, 12).

Kaikkiaan perheyrittäjät tuottavat 30 prosenttia yritysten jalostusarvosta Suomessa. Sen takia on tärkeää, että perheyrittäjien toiminta jatkuu

vastaisuudessaakin yhtä tasokkaana. Sukupolvenvaihdokset toimivat yritysten jatkuvuuden turvaamisena, koska keskimäärin viidellä työntekijällä säilyy työpaikka sukupolvenvaihdosten myötä. Vastaavasti uusi perustettu yritys tarjoaa keskimäärin 2 työpaikkaa. (Mörttinen 2017; Pellinen.)

1.1 Taustaa

Omistajanvaihdokset tulevat lisääntymään monien yritysten ikääntymisen takia. Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen mukaan 55–74-vuotiaiden yrittäjien osuus yrittäjäkunnasta oli 29 % vuonna 2012 ja heidän määränsä oli 78 000, eli omistajanvaihdos koskee noin joka kolmatta suomalaista yritystä (Kangaspunta & Niinivaara 2013, 87). Tämä tulee vaikuttamaan koko Suomeen ja Suomen talouteen, joten yritysten työpaikat halutaan turvata. Omistajavaihdoksilla on merkitystä myös kuntien elinvoiman ja työpaikkakehityksen näkökulmasta. Ikääntyvien yrittäjien määrä nousee edelleen, joten moni yritys tulevaisuudessa tulee toteuttamaan sukupolvenvaihdoksen. (Varamäki, Tall, Joensuu & Katajavirta 2015, 4,12.)

Työ- ja elinkeinoministeriön valtakunnallisen Omistajanvaihdosten koordinoitihankkeen tulokset osoittivat, että tarvitaan lisää tutkimustietoa omistajanvaihdosilmiöstä ja sen merkityksestä yrityskentän dynamiikassa (Viljamaa, Tall & Olkarinen 2014, 44).

Pääministeri Juha Sipilän (2015, 11) hallituksen ohjelman tavoite oli yrityksen sukupolvenvaihdoksen edistäminen keventämällä perintöveroa ja arvioimalla muita kehittämistarpeita. Tämän suuntaisia lainsäädäntömuutoksia (osin niistä) on jo toteutettu, kun perintö- ja lahjaverotukseen tuli muutoksia vuoden 2017 alusta. Verotusta kevennettiin veroasteikkojen kaikissa portaissa.

Case-yritys X Oy on tilitoimistoalalla yli 30 vuotta toiminut pk-yritys. Opinnäytetyön aiheena on tutkia case-yrityksen sukupolvenvaihdosta. Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan karkeasti ottaen tilannetta, jossa yrityksen omistus vaihtuu perhepiirissä tai lähisukulaisten kesken (Haavisto 2016, 6).

Case-yritys X Oy tilitoimisto on perheyritys, jossa sukupolvenvaihdos on toteutunut vuonna 2013. Yksi syistä, miksi valitsen X Oy:n opinnäytetyöni case-

tapaukseksi on se, että haluan ottaa selvää nimenomaan tilitoimistoalalla tehdystä sukupolvenvaihdoksesta, koska taloushallinto kiinnostaa minua. Toinen syy – on haluni toimia alan osaavana asiantuntijana, joka pystyy neuvomaan asiakkaita sukupolvenvaihdoksen prosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa muiden palveluiden lisäksi.

1.2 Tavoite ja rajaukset

Sukupolvenvaihdoksesta ja siihen liittyvistä veronhuojennuksista on puhuttu paljon viime vuosina. Oleellisin ero sukupolvenvaihdoksella verrattuna kauppaan ei-sukulaisten kesken on, että oikein tehtynä sukupolvenvaihdoksessa on saavutettavissa verotuksellisia etuja (Suomen yrityskaupat 2012).

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia tarkasti case-yrityksen sukupolvenvaihdoksen prosessia ja sen veroseuraamuksia. Yrityksen jatkajat ovat joutuneet menemään oikeuteen, koska veroseuraamuksia koskeva verohallinnon päätös ei heidän mielestään ollut oikeudenmukainen. Lopuksi asia ratkaistiin hallinto-oikeudessa.

Lisäksi työssä on tarkoitus luoda yrityksille tiedote, jossa kuvataan lyhyesti sukupolvenvaihdoksen prosessia ja siihen kuuluvia osa-alueita ja josta löytyy viittaukset sukupolvenvaihdoksen verotusta koskeviin kysymyksiin. Tiedotteen tarkoituksena on selventää sukupolvenvaihdoksen prosessin kulkua käytännön näkökulmasta. Tiedotteessa otetaan huomioon vuonna 2017 tulleita perintö- ja lahjaverolain muutoksia, joilla on vaikutusta sukupolvenvaihdoksen suunnitteluun. Tiedote tulee sisältämään tarpeellista tietoa yrityksille, joille sukupolvenvaihdos on ajankohtainen asia.

Sukupolvenvaihdoksen onnistunut toteuttaminen on monivaiheinen, pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta vaativa prosessi. Ratkaistavien ongelmien tapauskohtaisuus korostuu. (Immonen & Lindgren 2013, 2.)

Työssä perehdytään osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksen prosessiin ja erityistä huomiota kiinnitetään verotuksellisiin kysymyksiin. Keskeisenä lähdemateriaalina toimii 1.9.2017 päivitetty Verohallinnon ohjeet ”Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa”. Ohjeita on päivitetty vastaamaan 1.1.2017 voimassa ollutta

lainsäädäntöä mm. lahja- ja perintöverotuksessa. Lisäksi päivitettyissä ohjeissa on otettu huomioon korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä.

Veronhuojennukset saattavat olla todella huomattavia, koska sukupolvenvaihdoksessa käytetään tavallista useammin pienempiä kauppahintoja, lahjoituksia ja erilaisia variaatioita näiden väliltä (Yrittäjät 2015). Tästä syystä myös veronsaaja (verohallinto) on erityisen tarkka siitä, että kaikkia huojennuksille asetettuja edellytyksiä noudatetaan. Myös tulkintariitoja säännösten sisällöstä on ollut paljon eri oikeusasteissa.

Koska luovutuksensaajia varten verolainsäädäntöön säädetyt verohuojennukset eivät edellytä sukulaissuhdetta luovuttajan ja luovutuksensaajan kesken, tutkimuksessa otetaan kantaa myös luovutuksiin perheen ulkopuolelle. Ulkopuolisen kanssa tehtävässä omistusvaihdossa korostuvat enemmän tavallisen yrityskaupan ehdot, ja kauppahinta rakentuu lähemmäksi käypää hintatasoa (Immonen & Lindgren 2013, 5; Lakari & Engblom 2016, 10.)

Tutkimuksessa ei käsitellä tilanteita, joissa yritysvarallisuus ei siirry omistajan elinaikana vaan vasta kuolemantapauksen johdosta perintönä ja testamentin kautta toteutuvana omistajavaihdoksena.

Tutkimuksen ulkopuolelle rajataan myös pörssissä noteerattujen yhtiöiden sekä maa- ja metsätilojen sukupolvenvaihdokset. Näiden lisäksi sukupolvenvaihdokseen liittyviä rahoituskysymyksiä ei oteta tarkasteltavaksi.

1.3 Tutkimuskysymys /-kysymykset

Tutkimuksen keskeisenä tarkoituksena on löytää niitä tekijöitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat sukupolvenvaihdosprosessin onnistumiseen. Tutkimuksessa päätutkimusongelmana pidetään case-yrityksen sukupolvenvaihdosprosessin arviointia ja käsittelyyn vaikuttavien tekijöiden tunnistamista.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Miten sukupolvenvaihdos käytännössä toteutetaan?
2. Mitkä kaikki tekijät mahdollisesti vaikuttavat sukupolvenvaihdosprosessin onnistumiseen?

Tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: miksi asiat eivät menneet suunnitelmien mukaisesti case-yrityksen tapauksessa ja olisiko mahdollista välttyä kalliiksi menneeltä ja pitkäksi venyneeltä sukupolvenvaihdon prosessia?

1.4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tutkimuksessa käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, koska se sopii hyvin case-tutkimukseen, jossa pyritään ymmärtämään ja selittämään ilmiöitä sekä niihin liittyviä käytäntöjä ja merkityksiä (Henttonen 2008). Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän erityispiirre on, että tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta, vaan tutkimisen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla näyttää käytännön esimerkki (Alasuutari 1994, 34).

Laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen tutkimusaineisto voidaan kerätä monella tavalla. Ihmisten kokemukset puheen muodossa valitaan, kun tuottava tieto on jotakin laaduista. (Vilkkä 2015, 122.)

Tapaustutkimus toteutetaan aineistoa keräten ja analysoiden. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta pääryhmästä: case-yrityksen sukupolvenvaihdon prosessiin liittyvistä asiakirjoista eli olemassa olevasta aineistosta ja tutkimusta varten teemahaastatteluin kerätyistä tiedoista. Saadakseni tietoa case-yrityksen sukupolvenvaihdon koko prosessin kulusta haastattelen yrityksen kahta jatkajaa, joista toinen nykyään toimii yrityksen toimitusjohtajana. Haastateltavien valinta tehdään olemassa olevien kontaktien avulla. Tutkimuksen ongelman ja kysymyksen kannalta tämä valinta nähdään sopivana ja toimivana. Se soveltuu hyvin aiheeseen liittyvän kokemuksen tarkasteluun ja kuvailemiseen. Laatamani teemahaastattelukysymykset ovat opinnäytetyön liitteenä 1. Tutkimukseen ei voida käyttää muuta aineistokeruumenetelmää, esimerkiksi osallistuvaa tai suoraa havainnointia, koska sukupolvenvaihdos on jo tapahtunut.

1.5 Työn rakenne

Opinnäytetyö rakentuu kahdeksasta pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa käydään läpi aiheeseen ja sen valintaan liittyvää taustaa. Sen lisäksi

johdannossa kerrotaan työn tavoitteista ja asioista, jotka otetaan mukaan tutkimukseen ja jotka jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. Näiden lisäksi määritellään tutkimuskysymykset.

Toisessa luvussa käsitellään sukupolvenvaihdon prosessivaiheita sekä yrityksen arvonmäärittämisestä ja miten yrityksen arvo käsitellään verotuksessa. Kolmas luku käsittelee mahdollisia sukupolvenvaihdon toteutusvaihtoehtoja osakeyhtiöissä. Neljännessä luvussa esitetään vastaukset sukupolvenvaihdon verotusta koskeviin kysymyksiin tutkimuksen rajoitukset huomioon ottaen. Sukupolvenvaihdon verovapaat ja huojennetut luovutukset tarkastellaan tuloverolain, perintö- ja lahjaverolainsäädösten perusteella. Lisäksi tässä luvussa käsitellään ennakkoratkaisun hakemista koskevia asioita.

Viidennessä luvussa esitetään erilaisia yritysjärjestelyjä, joiden avulla yritys valmistetaan sukupolvenvaihdokseen. Toiset järjestelyt, kuten esim. jakautuminen, valmistaa yritystä kauppaan ”*sopivampaan muotoon*” (Immonen & Lindgren 2013, 266).

Jakautumisessa hyöty liittyy luovutuksen verokohteluun, verotus tapahtuu siinä vaiheessa, kun jakautumisessa saadut vastaanottavan yhtiön osakkeet luovutetaan, vaikkeivat yrityksen jakautumista suoraan sukupolvenvaihdon huojennukset koske. (Immonen & Lindgren 2013, 267). Tutkimuksessa ei kaikkea järjestelyä käydä läpi, liiketoimintasiirto ja yrityksen lopettaminen jäävät tutkimuksen ulkopuolelle. Liiketoimintasiirto on usein käytännön toteutuksen kannalta vaativa prosessi, koska sen yhteydessä tulevat pohdittavaksi paitsi vero- ja yhtiöoikeudelliset, myös työ- ja velvoiteoikeudelliset kysymykset (Lakari 2012, 89).

Tutkimuksen empiirisessä osassa (kuudennessa luvussa) tutkimusaineiston pohjalta tutkitaan case-yrityksen sukupolvenvaihdon prosessia vaiheittain. Tässä luvussa puretaan auki haastattelututkimuksen tuloksia, selvitetään mahdolliset tekijät, jotka ovat vaikuttaneet pitkään prosessiin. Tutkimuksesta saatuja tuloksia verrataan teoriaosion esitettyihin asioihin.

Viimeisessä luvussa esitetään tutkimusaineiston löydösten että teorian pohjalta yhteenveto ja johtopäätökset. Sukupolvenvaihdosprosessia koskeva kuvio esitetään tämän opinnäytteen liitteenä 2 ”Sukupolvenvaihdos prosessina”.

2 Sukupolvenvaihdoksen prosessi osakeyhtiössä

Tässä luvussa käsitellään osakemuotoisen yrityksen sukupolvenvaihdosta vaiheittaisena prosessina yleisellä tasolla: suunnittelusta toteutukseen. Sen lisäksi luvussa käsitellään erilaisia tekniikoita, joiden avulla määritellään yrityksen arvo.

Perheyriyksessä sukupolvenvaihdoksen osapuolina toimivat perheen jäsenet, tällöin yrityksen arvonmääritys on kaikille haastava tilanne. Usein on, että luopuja harvemmin tavoittelee maksimihintaa sukupolvenvaihdostilanteessa.

2.1 Suunnittelu, valmistelu, toteutus

Sukupolvenvaihdos on ensinnäkin monipuolinen juridinen tapahtuma, joka vaatii asiantuntemusta, jota yrityksessä ei välttämättä ole (Heinonen 2005, 17). Tämän lisäksi verotuksellinen aspekti ohjaa menettelyjä vaihdosta suunnittelu - ja toteutusvaiheissa. Ratkottavana on monta asiaa.

Omistajavaihdosta koskevat suunnitelmat ovat harvoin yksinkertaisia ja suoraviivaisia. Suunnittelumallin käyttö voi auttaa yrittäjää seuraamaan suunnittelun etenemistä ja varmistaa, ettei tärkeitä osatekijöitä jää käsittelemättä. (Kangas 2012, 3.)

Sukupolvenvaihdoksessa on tarkastettava sosiaalisia, verotuksellisia, oikeudellisia, strategisia ja moraalisia asioita. Juuri näiden monimutkaisten asioiden ratkominen perheyriyksessä tekee omistajavaihdoksesta haasteellisen. Käytännön esimerkit viittaavat siihen, että onnistuneen sukupolvenvaihdoksen suunnittelu on aloittava jopa 3 - 5 vuotta ennen ajankohtaa. (Heinonen 2005,16; Immonen & Lindgren 2017,17.)

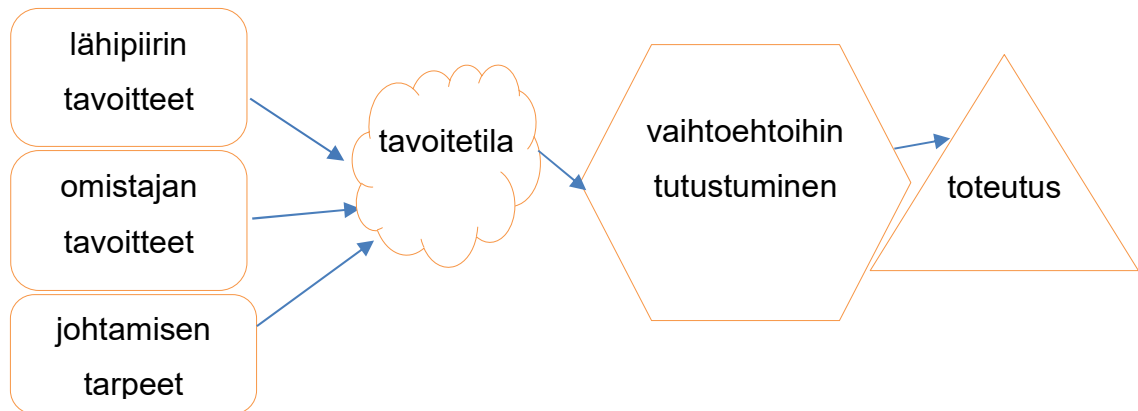
On viisi painavaa syytä omistajan vaihdoksen suunnitteluun. Omistajavaihdoksen verosuunnittelu on yksi tärkeimpiä elementtejä koko prosessissa. Suunnittelussa on perusteltua selvittää niin luopujalle ja jatkajalle kuin yrityksellekin mahdollisesti

tulevat veroseuraamukset. Nimenomaan aikaa vievä verosuunnittelu kannattaa tehdä yhteistyössä veroasiantuntijan kanssa (Heinonen 2005, 41). Hyvä verosuunnittelu auttaa hyödyntämään verolainsäädännön huojennusmahdollisuudet. Toisena syynä voidaan mainita riskit, jotka sukupolvenvaihdos sisältää, ellei suunnitelma toteudu halutulla tavalla. Pitkäksi venyvä sukupolvenvaihdoksen prosessi vaikuttaa kaikkiin osapuoliin ja yrityksen toimintaan: tämä prosessi maksaa aikaa ja rahaa. Suunnitelmaa tehdessä on tärkeä listata kaikki mahdolliset vaihtoehdot omistajavaihtoon, jotta lopputulos olisi kaikille sopiva. Kannattaa tunnustella ja tarkastella vaikuttavia ja merkittäviä tekijöitä, jotka liittyvät nimenomaan yksilölliseen tapaukseen. Kaikilla osallistujilla on omia odotuksia. Suunnitelmana on vastata näihin odotuksiin. Mitä pidemmälle aika kuluu, sitä vähemmän on vaihtoehtoja tarjolla onnistuneeseen omistajavaihdokseen. (Kangas 2012, 5 - 6.)

Neljä syy, miksi kannattaa tehdä sukupolvenvaihdoksen suunnittelu huolellisesti, on koko prosessin hallinta jokaisessa vaiheessa, mikä pienentää riskejä ja paineita. Viimeisenä syynä hyvälle suunnittelulle voidaan mainita sopivan kaupan arvon määrittäminen. Tilanteessa, jossa yrityksen omistaja ei suunnittele sukupolvenvaihdosta ajoissa ennen työkyvyttömyyttään tai kuolemaansa, yrityksen arvo saattaa laskea usein nopeasti. Omistajan perilliset eivät saa yrityksestä sitä samaa arvoa, jonka olisivat saaneet hyvin suunnitelmallisessa menettelyssä. (Kangas 2012, 6.)

Sukupolvenvaihdossuunnitelma koskettaa jokaista prosessin osapuolta: jatkajia ja luopujia. Suunnitteluprosessi voi synnyttää eturistiriitoja mukana olevien perheenjäsenten välillä. Muodollinen suunnitteluprosessi auttaa vähentämään eturistiriitoja, koska jokaisen osapuolen toiveita tulee ottaa huomioon. Omien tavoitteiden tunnistaminen hyvin usein helpottaa oikeiden toimintamallien valinnassa. Mikäli sukupolvenvaihdos merkitsee esimerkiksi yhtiömuodon muuttamista tai erityistä yritysjärjestelyä, valmisteluprosessiin on varattava riittävästi aikaa. (Heinonen 2005, 36; Kangas 2012, 8 - 9.)

Omistajavaihdossuunnitteluprosessi jakaantuu kuudesta osiosta (Kuvio 1).

Kuvio 1. Omistajavaihdossuunnitteluprosessi (Kangas 2012,9)

Kuviosta 1 nähdään, että omistajavaihdossuunnittelu on aloitettava kaikkien osallistujien tavoitteiden asettamisesta. Omistajan on pohdittava, mikä on hänelle merkittävää taloudellisten etujen lisäksi eläkkeelle siirryttyään? On otettava huomioon perheenjäsenten ja muiden lähipiiriin kuuluvien toiveet ja tarpeet. Perheenjäsenet ovat eri lailla motivoituneet yritykseen. Se riippuu siitä, mikä on perheenjäsenen rooli yrityksen toiminnassa: onko hän mukana yrityksessä päivittäin vai onko hän passiivinen osaomistaja. Aktiivinen perheenjäsen haluaa yrityksen menestyvän. Yritys on osa hänen elämänsä. Tavoitteita mietittäessä ei kannata kiirehtiä, koska valitut päämäärät vaikuttavat edelleen koko prosessin kulkuun. Avoimet ja rehelliset keskustelut perheen kanssa helpottavat tunnistamaan omistajavaihdoksen prosessin oikeaa suuntaa. Huolellinen pohdinta ja johdonmukaisten tavoitteiden asettaminen johtavat omistajavaihdosprosessin onnistumiseen. (Elo-Pärssinen & Talvitie 2010, 149; (Kangas 2012, 9 - 10.)

On tärkeä tutkia perusteellisesti kaikki toteuttamisvaihtoehdot. Valitettavasti jotkut yrityksen omistajat laiminlyövät tämän vaiheen. Monesti, jos sukupolvenvaihdoksessa mukanaolijat eivät perehdy riittävästi vaihtoehtoihin, se johtaa suunnitelman muuttamiseen tehokkaamman toteuttamistavan takia tai huomataan vasta jälkikäteen, miten olisi pitänyt toimia. Toteutus-osio aloitetaan asiakirjojen, esimerkiksi kauppakirjojen laadinnasta. Asiantuntijan apua tarvitaan sekä toteuttamistavan luomisessa, että toteuttamisaikana. Omistajavaihdossuunnitelman kautta prosessin osapuolet pääsevät

varmistamaan tavoitteellisen lopputuloksen, koska prosessi pysyy heidän hallinnassaan. Hyvä omistajavaihdossuunnitelma auttaa säilyttämään yrityksen jatkuvan kasvun ja omistajien ylpeän tunteen, että he ovat olleet todella onnistuneita elämäntyössään. (Kangas 2012, 8 - 9.)

2.2 Yrityksen arvonmäärittäminen

Tässä luvussa pyritään luomaan yleinen kuva siitä, miten yrityksen arvo voidaan määrittellä omistajavaihdostilanteessa. Yrityksen arvo markkinoilla on yksi tärkeimpiä tietoja omistajanvaihdossuunnittelijalle, koska oikea hinnoittelu on avaintekijä onnistuneeseen sukupolvenvaihdokseen.

Rantanen (2012) mainitsee, että yrityskauppaa ei voida verrata esimerkiksi *kiinteistökauppaan tai autokauppaan, joissa markkinat määrittävät hintatason*; jokainen yritys tai sen tekemä liiketoiminta on ainutlaatuinen ja sisältää lukemattoman määrän arvoon vaikuttavia ominaisuuksia. Arvonmääräykseen tarvittavia tietoja voidaan luetella esimerkiksi seuraavasti: toimiala, liikeidea, kilpailijat, asiakkaat, toimintatavat jne. (Rantanen 2012, 7.)

Yrityksen arvon määrittämiseen on erilaisia menetelmiä. Yleisesti käytettyjen arvonmäärittäysteorioiden mukaan yrityksen arvo voidaan määrittellä neljällä eri tavalla (Kangas 2012, 31.):

1. Luottoihin perustuvat menetelmät
2. Kassavirtoihin perustuvat menetelmät
3. Substanssiarvoihin perustuvat menetelmät
4. Vertailuhintoihin perustuvat menetelmät.

Yllämainittuja menetelmiä käsitellään vain yleistasolla, koska se ei kuulu opinnäytetyön painoalueisiin. Käytännössä pienten ja keskisuurten yritysten arvo määritellään kahdella tavalla: laskemalla yrityksen tuottoarvoa eli kuinka paljon yritys tekee omistajalleen tulosta sekä substanssiarvoa eli yrityksen velattoman omaisuuden arvoa. (Yrittäjät 2014.)

Useimmiten sukupolvenvaihdostilanteessa *kysymys on kuitenkin yrityksen omaisuuden ostamisen sijaan tulevien tuottojen ostamisesta* (Heinonen 2005,

41), koska kyse on lähisukulaisten välisestä yrityskaupasta ja luopuja harvemmin odottaa maksimihintaa.

Substanssiperusteista laskentaa käyttäessä muodostuu yrityksen varallisuuden nettoarvo. Verohallinnon vuonna 2016 päivitetystä ohjeesta ”Varojen arvostamista perintö- ja lahjaverotuksessa” on esitetty käyvän arvon arvostamista koskevat määräämiset. Yrityksen minimiarvona pidetään substanssiarvon perusteella laskettua arvoa.

Yrityksen substanssiarvo lasketaan yritykseen verovelvollisuuden syntyhetkellä kuuluvan varallisuuden perusteella. Varoina ja velkoina otetaan huomioon osakeyhtiön ja henkilöyhtiön kaikkiin tulolähteisiin sekä liikkeen ja ammatinharjoittajan elinkeinotoimintaan kuuluvat varat ja velat. Jos yrityksen velat ovat varoja suuremmat, pidetään yrityksen substanssiarvona nollaa ja velkojen varat ylittävä määrä otetaan huomioon käypää arvoa pienentävänä tekijänä. Yrityksen varat ja velat määritetään verovelvollisuuden alkamisajankohtaan nähden viimeksi päättyneen tilikauden taseen mukaan. (Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa 2016, A221/200/2016.)

Perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 9.1. §:n mukaan omaisuus arvostetaan siihen käypään arvoon, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Käyvän arvon sääntö on yleinen pohja Suomen verojärjestelmässä. Aikaisemmin mainitulla periaatteella on erityisesti vaikutusta lähisukulaisten tai konserniyhtiöiden välisissä kaupanteoissa. Näin ollen kaupan osapuolilla on selkeä intressiyhteys ja monissa tilanteissa he käyttävät käyvän arvon alittavia hintoja. (Juusela & Tuominen 2017.)

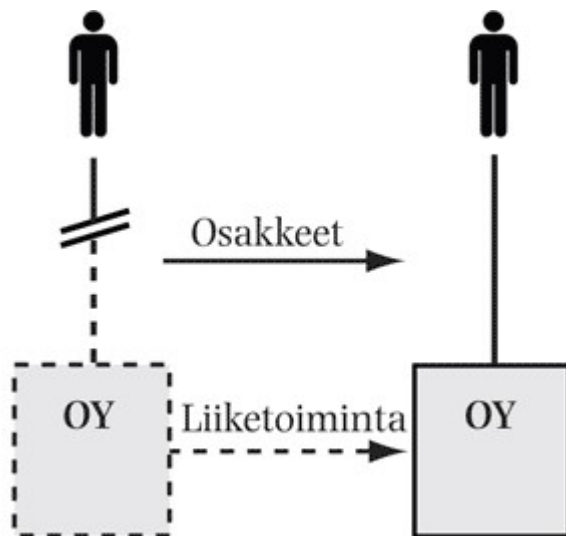
Yrityskaupan arvon määrittäminen on hiukan monimutkaisempaa. Virallisessa taseessa näkyvät omaisuuserien luvut ovat verotuksellisia arvoja. Tähänkin tarvitaan oikaisuja, eli ensin täytyy selvittää myytävien omaisuuserien eli tilojen, tavaroiden, laitteiden ja sijoitusten käyvät eli markkina-arvot. (Yrittäjät 2014.)

Verovelvollinen saa mahdollisuuden esittää, millä arvostamisperiaatteella yrityksen arvo on saatu verotusta toimittaessa. Selvityksen tulee olla luotettava ja sisältää lasketut tulokset. Yrityksen arvottamiseen on suositeltavaa käyttää erilaisten arvottamismenetelmien yhdistelmiä saadakseen oikean arvon. Koska yrityksen arvottamisessa ei ole yksiselitteisesti yhtä arvottamistapaa, joka olisi

muita menetelmiä parempi, on syytä pyytää Verohallinnolta tätä asiaa koskeva ennakkoratkaisu. (Immonen & Lindgren 2017, 148 - 149.)

3 Sukupolvenvaihdoksen toteutumistavat

Yrityskauppojen toteutustavat on perinteisesti jaettu kahteen ryhmään: liiketoiminta- eli substanssikauppoihin ja osake- ja yhtiöosuuskauppoihin (Kuva 1). Jaolla on tärkeä merkitys yrityskaupan veroseuraamuksiin kaupan molemmille osapuolille. Tässä luvussa perehdytään yrityskauppoihin, jotka perustuvat rahavastikkeisiin ja lisäksi tilanteisiin, jossa luovuttaja lahjoittaa yrityksen tai maksettavan vastikkeen määrä selkeästi alittaa luovutuksen kohteen käyvän arvon. (Juusela & Tuominen 2017.)

Kuva 1. Osakekauppa tai liiketoiminnan kauppa (Juusela & Tuominen 2017)

Mikäli sukupolvenvaihdos toteutetaan kauppana, verotuksen suomista sukupolvenvaihdoshuojennuksista voi hyötyä sekä myyjä että ostaja. Jos sukupolvenvaihdos tapahtuu vastikkeettomasti lahjana, verokohtelu kohdistuu kokonaan luovutuksensaajaan (Juusela & Tuominen 2017.)

Käytännössä yrityskauppa voidaan myös toteuttaa yritysjärjestelyjä käyttäen valmistelevana toimenpiteenä esimerkiksi siten, että osakekauppana toteutettavaa luovutusta edeltää suoritettu veroneutraali yritysjärjestely, kuten

jakautuminen. Useasti verotus vaikuttaa kaupan tavan valinnassa. (Juusela & Tuominen 2017.)

3.1 Osakekauppa

Osakekaupalla tarkoitetaan järjestelyä, jossa luopuja myy omistamansa osakeyhtiön osakkeet tai osan niistä yritystoiminnan jatkajalle. Osakekauppa kuuluu irtaimiin kauppoihin. (Blumme, Pitkänen, Raunio & Äärilä 2008, 14 - 15.) Oikeudellisesti osakekauppa sovelletaan kauppalaissa, mutta on otettava huomioon osakeyhtiölain 3:7. §:ssä mukaisia osakkeiden luovuttamista koskevia rajoituksia.

Lähtökohtaisesti osakeyhtiössä osakkeenomistajalla on oikeus luovuttaa osakkeensa haluamalleen ostajalle. Tämä osakkeiden vapaan luovutettavuuden periaate on määrätty OYL (21.7.2006/624) 1:4 §:ssä, mutta sitä oikeutta on kuitenkin voitu rajoittaa yhtiöjärjestyksessä tai omistajien välisellä sopimuksella, eli osakassopimuksella (Immonen & Lindgren 2017, 39). Yrityskaupan toteutusvaihtoehtoja pohdittaessa on tarkistettava yhtiöjärjestys, onko olemassa lunastus- tai suostumuslauseketta. Lunastuslausekkeessa esimerkiksi muille osakasomistajille tai muille nimetyille tahoille voidaan oikeuttaa lunastus ulkopuoliselle ostajalle tietyillä ehdoilla. Siinä määräykset ulottuvat sekä kaikkiin osakkeenomistajiin, että myös ulkopuolisiin henkilöihin.

Lunastuslauseke voidaan määritellä monin tavoin. Pääasia on tulkita osakkeenomistajain intressejä mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti oikeudellisten riitojen estämiseksi. Suostumuslausekkeella voidaan määrätä yhtiön suostumus osakkeen hankkimiseen luovutustoimin ja antaa suostumuksen antamisen edellytyksiä. Osakassopimuksessa tehdyt rajoitukset koskevat vain sopimuksen osapuolia. Mahdollisen luovutussajan on varmistettava, että yhtiön osakkeita kohtaan ei ole sovittu luovutus- tai hankkimismääräyksiä. (Immonen & Lindgren 2017, 39 - 40.) Osakekaupassa ostaja saa osakkeet, yhtiön varat ja velat eivät siirry ostajalle (Blumme ym. 2008, 14).

Verohallinto on antanut erillisen osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksen verotusta koskevan ohjeen. Ohjeet ovat melko tarkat ja yksityiskohtaiset. Toisaalta

ohjeiden selitykset ovat tulkinnanvaraisia. Ongelmana on, että verohallinnolta ei välttämättä saada sukupolvenvaihdosta koskevasta tapauskohtaisesta asiasta neuvoa halutulla tasolla yksityiskohdittain. (Immonen & Lindgren 2017, 31.)

Yrityskauppojen verotus on erilainen ja se riippuu monesta asiasta. Esimerkiksi se riippuu siitä, mihin tulolähteeseen kauppakohteena olevat osakkeet kuuluvat. Myytäessä osakeyhtiön osakkeita luovuttajaa verotetaan EVL:n mukaan (EVL 2.§), jos osakkeet liittyvät luovuttajan elinkeinotoimintaan.

Ohje (Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa A56/200/2017) on laadittu 1.1.2017 voimassa olevan lainsäädännön ja uusinta korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä huomioon ottavien muiden sukupolvenvaihdosta käsiteltävien ohjeiden lisäksi. Ohjeessa on käyty läpi yleisemmät osakeyhtiön sukupolvenvaihdostilanteet tulo-, perintö- ja lahja-, varainsiirto- sekä arvonnisäverotuksen kannalta. Erikseen laadittu osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksen verotusta käsiteltävä ohje (A56/200/2017) on tullut voimaan 1.9.2017 jälkeen. Ohjeessa on viitattu yleisiin verotukseen kuuluviin muihin ohjeisiin kuten: omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa, arvopapereiden luovutuksen verotus, lahjojen kumulointi ja muut.

Kauppatilanteessa veroseuraamukset voivat kohdistua yrityksestä luopujan ja jatkajan lisäksi myös kohteena olevaan yhtiöön. Välillisesti omistajanvaihdoksella on vaikutusta yhtiön tuloverotukseen, joka on säädetty TVL 119 ja 120 §:ssä. Kyse on yhtiön tappioiden vähentämisestä sekä tappioiden vähentämistä koskevasta poikkeusluvasta ja sen myöntämisedellytyksistä.

Omistajavaihdostilanteessa luovutukseen yleensä sovelletaan tuloverolain luovutusvoittoverotusta koskevia säännöksiä (TVL 45 - 50 §). Tuloverolain mukaan luovuttajaa verotetaan luovutusvoitosta ja vain tuloverolaissa luovuttajalla on mahdollisuus käyttää hankintameno -olettamia verorasitusta laskettaessa. Sukupolvenvaihdosta verotuksessa käsittelevissä Verohallinnon ohjeissa on määritetty TVL 46 §:n mukaisesta luovutuksesta ja miten luovutusvoitto lasketaan:

Luovutusvoitto lasketaan siten, että luovutushinnasta vähennetään omaisuuden poistamattoman hankintamenon ja voiton hankkimisesta aiheutuneiden menojen yhteismäärä. Niin sanottua hankintameno-olettamaa koskevan lainkohdan mukaan luovutushinnasta vähennetään kuitenkin aina vähintään 20 prosenttia luovutushinnasta tai 40 prosenttia luovutushinnasta, jos luovutettu omaisuus on ollut luovuttajan omistuksessa vähintään 10 vuoden ajan. Hankintameno-olettamaa käytetään siis silloin, kun todellinen hankintameno myyntikuluineen on pienempi kuin käytettävä hankintameno-olettama. Jos luovutettava omaisuus on saatu osituksessa, omistusaika ja hankintameno lasketaan ositussaantoa edeltäneestä saannosta (TVL 46 §:n 2 momentti).

Hankinta -olettamaa käytettäessä luovutusvoitto verotetaan pääomatulona. Se tarkoittaa sitä, että luovutusvoitosta luonnollisen henkilön on maksettava 30 prosenttia pääomaverokannalla ja 50 000 euroa ylittävistä määrästä joutuu suorittamaan 34 prosentin mukaan (Huikuri, Karsio, Koila & Vartiainen 2016, 178.)

Luovutushinta voi olla käypää arvoa pienempi, mutta verotuksessa luovutushintana pidetään käypää arvoa (Immonen & Lindgren 2017, 60). Osakkeiden käyvän arvon määrittämisessä sovelletaan Verohallinnon ohjetta Varojen arvostamista perintö- ja lahjaverotuksessa koskevan Verohallinnon ohjeen (Verohallinto 2017c) päivittäminen (Dnro A132/200/2012).

Sukupolvenvaihdoistilanteessa tuloverotuksessa kuuluvien osakkeiden luovutuksesta syntynyt voitto tiettyjen edellytysten täytyessä on verovapaata tuloa. Tuloverolain luovutusvoiton verohuojennukset ja perintö- ja lahjaverolain huojennussäännösten soveltamisedellytykset käsitellään luvussa 4.

Varainsiirtolain mukaan (VSVL 931/1996) osakkeiden luovutuksesta luovutuksensaajalla on velvollisuus suorittaa varainsiirtoveroa. Vain vastikkeelliset luovutukset kuuluvat VSVL:n piiriin. Lahjaluonteisessa luovutuksessa varainsiirtoveroa suoritetaan kauppahinnaksi merkitystä määrästä. Lahjaksi katsottavaa osaa ei oteta huomioon varainsiirtoverotuksessa. Luovutuksessahan on maksettava 1,6 prosenttia osakkeiden kauppahinnasta. Kiinteistön ja rakennuksen luovutuksessa varainsiirtovero on 4 prosenttia kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta. Veroa ei tarvitse suorittaa, jos omaisuus saadaan lahjana, perintönä, testamenttina tai yhteisomistussuhteen purkamisena. Yhtiön osakkeiden luovutus, minkä toimintaan kuuluvat

pääasiallisesti kiinteistöjen omistaminen ja hallinta, seuraa 2 prosentin suuruinen varainsiirtovero. (Juusela & Tuominen 2017.)

3.2 Liiketoimintakauppa

Liiketoiminnan kaupalla tarkoitetaan järjestelyä, jossa myyjänä toimii yhtiö ja kaupan kohteena on yhtiön liiketoiminta tai osa siitä. Ostajalle siirtyy vain kauppakirjassa määritelty aineellinen sekä aineeton omaisuus. Liiketoimintakauppaa kutsutaan myös substanssi-kaupaksi. Kun liiketoimintakaupassa siirretään asiakassopimuksia, on pyydettävä sopijapuolten suostumukset. Hallitus tai yhtiökokous päättävät (OYL 6§) liiketoiminnan kaupasta. Se riippuu siitä, onko hallituksen toimivalta rajoitettu yhtiöjärjestyksessä. (Huikuri ym. 2016, 10.)

Kiinteistöä kuten esimerkiksi toimistorakennusta tai muuta toimitilaa siirrettäessä liiketoimintakaupan yhteydessä on noudettava maakaaren (Maakaari 540/1995) määräyksiä, kiinteästä omaisuudesta laaditaan kauppakirjat erikseen. Ostajan on tehtävä kiinteistön omistajavaihdoksen lainhuuto Maanmittauslaitokselta. Kiinteistön luovutuksen yhteydessä liiketoimintakaupassa on otettava huomioon perittävä varainsiirtovero varainsiirtoverolain (VSVL 931/1996) säännösten mukaisesti, jonka suorittaminen on ostajan velvollisuus (Huikuri ym. 2016, 157). Varainsiirtoverotusta koskevia säännöksiä on käsitelty Verohallinnon antamissa ohjeissa, joka on päivitetty 17.2.2017 (Verohallinto 2017d).

Verohallinnon ohjeissa (Sukupolvenvaihdos verotuksessa diaarinumero A67/200/2013, 6 §:n luvussa) on annettu osakeyhtiön liiketoiminnan luovutusta koskevat säännökset. Ohjeissa on lueteltu liiketoiminnan luovutuksen tunnusmerkkejä, jotka ovat käyttö- ja vaihto-omaisuuden, myyntisaatavien, asiakasrekisterien ja toimitilojen siirtyminen jatkajalle. Myös palveluksessa olevat työntekijät siirtyvät uuden yrityksen palvelukseen. Tärkeintä on, että liiketoiminnan luovutuksen kaupan kohteena voi olla osa yrityksestä, joka liiketoiminnan näkökulmasta katsoen muodostaa toimivan kokonaisuuden (Verohallinto 2017b.)

Liiketoimintakaupassa kauppakirja tulisi laatia varallisuuden erät yksilöllisesti eriteltynä niin, että saadaan jokaiselle omaisuuserälle mahdollinen liikearvo

näkyviin. Mahdollinen liikearvo muodostuu, kun kauppahinnasta vähennetään tasesubstanssin käypä arvo. Varallisuuden yksilöllistä erittelyä tehdessä on otettava huomioon erien verotusarvojen todellisuus ja niiden luotettavuus, koska veron kiertämisen estämiseksi verohallinnolla on oikeus VML 28§:n nojalla vahvistaa omat verotusarvot (Immonen & Lindgren 2017, 92.)

Verotuksessa (EVL 24§:n mukaan) liikearvo vähennetään kokonaan sinä vuonna, jolloin kaupat on tehty. Jos taloudellinen vaikutusaika on yli kolme vuotta, liikearvon vähennys suoritetaan liikearvon taloudellisen vaikutusajan mukaisesti. Liikearvo poistetaan 10 vuodessa, jos menon taloudellinen vaikutusaika on yli 10 vuotta. Verotusta koskeva lisäys on, että ostajalla ei ole oikeutta myyjän verotuksessa vahvistettuihin tappioihin (Immonen & Lindgren 2017, 93.)

Koska liiketoimintakaupassa myyjänä toimii kyseinen yritys, yritykselle tulee mahdollinen veronalainen tulo (EVL 4§). Luovutuksen tulo-/tappio saadaan kauppahinnan ja myydyn omaisuuserien verotuksessa poistamattomien hankintamenojen erotuksena. Myös liiketoiminnan tehdyt varaukset purkautuvat. (Juusela & Tuominen 2017.)

Yhtiölle liiketoimintakauppa on normaali veronalainen luovutustapahtuma. Tilikauden liikevaihto kasvatetaan saadulla myyntihinnalla ja varallisuuserien hankintamenot vähennetään tilikauden menoina, ja sitä kautta liiketoimintakaupan tulosta verotetaan yhtiöverokannan mukaisesti eli 20 prosenttia. Verotuksessa yhtiöllä on oikeus vähentää vahvistettuja elinkeinotoimintaan kuuluvia tappioita. Poikkeustilanteessa, jossa kaupan kohteena olisi jotain TVL-toiminnan tulolähteeseen kuuluvaa, tappiota ei voida käyttää. Mikäli liiketoimintakauppa tulee olemaan tappiollinen, se tappio-osuus vahvistetaan ostajan yhtiölle (Juusela & Tuominen 2017.)

Ostajan (jatkajan) näkökulmasta liiketoimintakauppana tapahtuva omistajavaihdos olisi helpompi osakekauppaan verrattuna, koska kaupan kohteena on vain sovitut/haluamat tase-erät, tällaisessa tapauksessa voidaan saada sopivampi kauppahinta. Sen lisäksi ostajalla on mahdollisuus vähentää liikearvo verotuksessa (TVL 24 §). Liiketoimintakauppa voi olla tarkoituksenmukainen, jos yrityksellä on olemassa verotuksessa vahvistettuja

käyttämättömiä tappiota, jotka käytettäessä tulee säästämään yhtiön tuloverotuksessa (Immonen & Lindgren 2017, 91).

Toisaalta myyjän (osakkeenomistaja) näkökulmasta liiketoimintakauppa edellyttää enemmän toimenpiteitä: liiketoimintakauppa on vain välivaihe, koska kauppahinnan saa yhtiö itse, eikä osakkeenomistaja. Sen jälkeen on mietittävä, jaetaanko rahavaroja osinkona tai/ja lopetetaanko yhtiö kokonaan. Erilliset tulevat toimenpiteet johtavat verokustannuksiin osakkeenomistajalle (Juusela & Tuominen 2017.)

3.3 Lahja ja lahjaluonteinen kauppa

Vastikkeettomina sukupolvenvaihdoksen toteuttamistapoina tulevat sisällymään lahja, testamentti ja perintö. Perintönä ja testamentin perusteella suoritut sukupolvenvaihdokset jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Siviilioikeudessa ei ole määritelmiä lahjan käsitteeksi. Lahjan tunnusmerkkeinä voidaan mainita muun muassa luovuttajan varallisuuden siirto ilman vastiketta ja vapaaehtoisella luovutuksella. Verolainsäädännössä mm. perintöverotuksessa on olemassa lahjaluonteisen lahjan määritelmä, joka tarkoittaa lahjan käsitettä. Lahjanluonteisena kaupalla, vaihdolla tai muuna vastikkeellisena luovutuksena pidetään tapauksia, jossa vastike on enintään $\frac{3}{4}$ luovutuksen kohteen käyvästä arvosta (PerVL 18 §:n 3 momentti). (Immonen & Lindgren 2017, 105.)

Vastikkeettomissa luovutuksissa on laadittava lahjakirja, joka on vapaamuotoinen. Lahjakirjaan merkitään yleensä lahjanantaja, lahjan saaja, lahjoituksen omaisuus sekä omistusoikeuden siirtymisen ajankohta. Lahjansaajan PerVL 20 §:n mukainen velvollisuus lahjaveron suorittamisessa alkaa lahjoituksen haltuun saadessaan. (Immonen & Lindgren 2017, 106.)

Verohallinnon ohjeissa (Osakekaupan sukupolvenvaihdos verotuksessa) lahjanluonteisissa luovutuksissa lahjaksi katsotaan luovutettujen osakkeiden käyvän arvon ja kauppahintana suoritettua vastikkeen erotus. Veroviranomainen on antanut erikseen ohjeistusta käyvän arvon määrittämisessä ”Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa” nimisessä ohjeessa (A221/200/2016). Ohjeen päivityksen tarkoituksena ovat sen toimivuuden

parantaminen ja ajankohtaisuus. Tilastoihin pohjautuvat taulukoinnit ja internet-linkit ovat lisätty ohjeisiin, mitkä Verohallinnon asiantuntijatyöryhmä on katsonut tarpeelliseksi. Vuoden 2017 alusta voimaantulleet perintö- ja lahjaverotusmuutokset on myös otettu huomioon yllämainituissa ohjeissa.

Jos lahjanluonteisen osakkeiden luovutuksen yhteydessä luovutuksensaaja suorittaa vastikkeet omille sisaruksille (ns. sisarosuuskorvaukset), nämä suoritukset käsitellään erillisinä lahjoina osakkeiden luovuttajalta. Tässä tilanteessa katsotaan luovutuksensaajan saaneen lahjana *osakkeiden käyvän arvon ja vastikkeen välisen erotuksen mukaisen määrän ja sisaruksille heille maksetun vastikkeen määrän*. (Verohallinto 2017b.)

Vuoden 2017 alusta on tullut muutos (TVL 47§), että vastikkeettoman luovutuksen yhteydessä, johon on sovellettu perintö- ja lahjaverolain 55 §:n huojennussäännöksiä, saatujen osakkeiden hankintamenona pidetään huojennettu aliarvostettu osuus. Tämä tuloverolain muutos vaikuttaa luovutusvoittoverotukseen merkittäväällä kiristymisellä, jos luovutuksensaaja luovuttaa omaisuutta edelleen (Kurki 2016). Suomen veroasiantuntijat Ry on kommentoinut Valtiovaraaministeriölle lausunnossaan 19.8.2016 tuloverolain 47 §:n muutoksen suhteen, että muutokset *johtavat ongelmallisiin tilanteisiin*. Heidän mukaan 1.1.2017 varallisuuden hankintameno joissain tapauksissa tulee olemaan negatiivinen, esimerkiksi silloin, kun *sukupolvenvaihdoshuojennetulle osakkeelle on maksettu pääoman palautusta yli sen määrän, josta osakkeen perintö- tai lahjaverotus on toimitettu*. Suomen veroasiantuntijat Ry (2016) ovat huomioineet, että pääoman palautustilanteissa hankintamenon muutos hankaloittaa verovelvollisen sekä Verohallinnon osalta hankintamenon seuraamista.

Joissakin tilanteissa on mietittävä, pitääkö esimerkiksi perintö- ja lahjaverolain huojennussääntöä käyttää, vaikka lahjaverotuksessa saisikin huojennusta. Myytäessä omaisuutta myöhemmässä vaiheessa kaupan luovutusvoittoverotus on korkeampi verrattuna siihen, jos huojennusta ei vaaditakaan (Juusela & Tuominen 2017.)

4 Verovapaat tai huojennetut sukupolvenvaihdosluovutukset

Tuloverolainsäädäntöön tuli sukupolvenvaihdosluovutuksia koskevia säännöksiä mm. huojennukset, ensimmäisen kerran vuonna 1986. Ennen sitä niille ei ollut tarvetta, koska kaikki luovutukset tietyn omistusajan edellyttäen olivat verovapaita. Myös elinkeinoverolakiin on lisätty sukupolvenvaihdostilanteisiin liittyviä huojennussäännöksiä. Tuloverolain poikkeuksellisilla säännöillä oli tarkoitus turvata sukupolvenvaihdosten edistäminen, joka on edelleen yhteiskunnan tavoitteiden mukaista. (Immonen & Lindgren 2017, 128 - 129.)

Seuraavaksi käsitellään veronhuojennussäännöksiä sekä luovutuksenantajan, että luovutuksensaajan osalta. Kerrotaan huojennusten edellytyksistä ja verovelvollisen muista verotusta koskevista mahdollisuuksista.

4.1 Myyjän luovutusvoittovapaus

Sukupolvenvaihdoksessa on mahdollista, että myyjän luovutusvoitto on verovapaata tuloa. Tuloverolain 48.1§:n 3. kohdassa oleva säännös on merkittävä luovuttajalle vain perhepiirissä tehdyssä omistajavaihdostilanteessa. Vaatimuksina on sen lisäksi, että myyjän osakkeiden omistusaika on yli 10 vuotta ja ostaja saa vähintään 10 prosentin omistusosuuden osakeyhtiön kauppakohteena olevista osakkeista.

Sukupolvenvaihdoksen verovapauden lähisukulaisuuden edellytys (TVL 48§) tarkoittaa, että ostajan tulee olla myyjän lapsi tai lapsen rintaperillinen tai sisar, veli, sisarpuoli tai velipuoli joko yksin tai puolisonsa kanssa. Verohallinto ohjeissaan ”Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa” tarkentaa, että lapsena pidetään myös ottolasta ja puolison lasta. (Immonen & Lindgren 2017, 130.)

TVL 48.1§ :n mukainen huojennussäännös ulottuu vain yritysomaisuuden oleviin kauppoihin. Näin ollen vapaa-ajankiinteistöä luovutettaessa ei saa sukupolvenvaihdoshuojennusta (Juusela & Tuominen 2017).

Vaikka luovutuksenantaja ei ole omistanut perintönä tai lahjana saatua yritystä kymmentä vuotta, hänen omistusaikaansa lisätään myös edellisen omistajan omistusaika. Jos ostaja saa vain osakkeisiin liittyvät oikeudet huojennusta ei

voida käyttää. Jos kumpikin vanhemmista luovuttaa osakkeita esimerkiksi kolmelle lapselleen, jokaisen heistä on saatava vähintään 10 prosentin osuuden kummaltakin vanhemmalta. (Lakari & Engblom 2016, 95 - 96; Immonen & Lindgren 2017, 133.)

Omaisuuksien omistusaikaa laskiessa omistuksen alkamisajankohtana voidaan pitää osakkeiden hankintapäivää, joka on osakekauppakirjan tai lahjakirjan tekohetki. Jos kyse on perustajaosakkaan osakkeiden sukupolvenvaihdoksesta, omistusaika lasketaan perustamissopimuksen mukaisesta ajankohdasta lähtien. Maksullisessa osakeannissa, kun omistussuhteet säilyvät entisellään, uusien osakkeiden hankinta-ajankohta on niiden merkitsemisen ajankohta. Sukupolvenvaihdostilanteessa se ei vaikuta omistajan laskuun. (Immonen & Lindgren 2017, 134 - 135.)

Havaittava on, että perhepiirissä tehdyn sukupolvenvaihdoksen osapuolet ovat molemmat luonnollisia henkilöitä. Luovutuksen saajana ei voi olla esimerkiksi myyjän lapsen omistama osakeyhtiö. Jos luovuttajan osakkeet siirtyvät ensin yhtiön omistukseen ja sitten luovuttajan lapselle, vaikka sellaisen järjestelyn tarkoituksena on sukupolvenvaihdos, verohuojennusta ei voida hyödyntää sukulaisuus-periaatetta noudattaen. (Immonen & Lindgren 2017, 138.)

Kaikkien sukupolvenvaihdoshuojennusten edellytysten pitää täytyä, jotta huojennuksen määrä on täydellinen. Silloin luovuttajalle ei tule maksettavaksi luovutuksesta tuloveroa ollenkaan. Kaikki sukupolvenvaihdoshuojennusten edellytykset käsitellään aina tapauskohtaisesti. Luovutusvoiton laskeminen on käyty läpi 3.1 Osakekauppa - nimisessä alaluvussa. (Immonen & Lindgren 2017, 138.)

Huojennuksen soveltaminen ei edellytä verovelvollisen vaatimusta, verohallinto myöntää verohuojennuksen viran puolesta kaikkien edellytysten täytyessä. Huojennuksen edellytyksenä on myös ostajalle TVL 48 § 5 momentissa säädetty karenssiaika. Verovapaus voidaan menettää, jos suoritettuun huojennettuun luovutukseen kuuluva yritys tai sen osa luovutetaan ennen kuin 5 vuotta on kulunut myyjän saannostaan. Mutta sanktio kohdistuu vain ostajaan, myyjän verovapaus säilyy. Ennenaikaisessa luovutuksessa edelleen luovuttaja joutuu

lisäveroseuraamuksiin. Näin ollen *luovutusvoittoa laskettaessa hankintamenosta tai hankintameno-olettamasta vähennetään se määrä, joka olisi verotettu myyjän luovutusvoittona edellisessä kaupassa, jos luovutukseen ei olisi käytetty verohuojennusta* (Verohallinnon ohje ”Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa” 2017). Säännöksellä on yritetty rajoittaa sukupolvenvaihdon verovapauden väärinkäyttöä. (Lakari & Engblom 2016, 98 - 99; Immonen & Lindgren 2017, 139; Verohallinto 2017b.)

Myyjän ja ostajan omistusajan vaatimukset tukevat myös omistuksen pysyvyyttä. Näin katsoen täysi verohuojennus vaatii yhteensä vähintään viisitoistavuotta yhtiön omistusaikaa. (Immonen & Lindgren 2017, 139.)

Edelleen luovuttajan kuolema ja siinä tapauksessa omaisuuden siirtoa perintönä ei määritellä jatkoluovutuksena. Lahjana tapahtuva luovutus ei myöskään aiheuta TVL 48.5. §:n mukaista menettelyä. Perintö- ja lahjaverotuksessa vastikkeettomassa luovutuksessa verotus kohdistuu lahjansaajaan, eikä luovuttajaan- lahjanantajaan. Pääsääntöisesti hankintamenona pidetään perintö- ja lahjaverotuksessa määritettyä arvoa. Jos edellisestä kaupantekohetkestä on kulunut yksi vuosi lahjana tai lahjaluonteisella luovutuksella saatujen osakkeiden hankintameno määräytyy verotuksessa lahjoittajan osakkeiden arvoon lahjoitushetkellä. (Immonen & Lindgren 2017, 141; Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa 2017.) Tärkeää on, että lahjaluonteinen luovutus kuuluu huojennuksen piiriin. Tässä tilanteessa perintö- ja lahjaveron huojennukset tulevat sovellettavaksi lahjaosan määrältä.

On huomioitava, että liiketoimintakauppa ei ole rakenteeltaan omistuspohjainen luovutus, kuten osakekauppa. Sen vuoksi liiketoimintaluovutukset eivät kuulu sukupolvenvaihdon huojennuksien piiriin. (Juusela & Tuominen 2017.) Ostajan verotuksesta vastikkeettomassa tai lahjaluonteisessa luovutuksissa käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.

4.2 Luovutuksensaajan huojennukset

Sukupolvenvaihdoksissa yleensä käytetään käypää arvoa pienempiä hintoja. Verotuksen näkökulmasta luovutuksen hinnoittelussa on merkitystä, koska alihintaisesta luovutuksesta voi seurata lahjaveroa luovutuksensaajalle.

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään luovutuksensaajan mahdollisia perintö- ja lahjaverolain mukaisia huojennuksia ja miten niitä vaaditaan. Sen lisäksi kerrotaan verovelvollisen mahdollisuudesta hakea ennakkoratkaisua Verohallinnolta verosuunnittelun tueksi.

4.2.1 Ostajan lahjaverohuojennus alihintaisissa ja lahjana saaduissa luovutuksissa

Lahjavero lasketaan lahjansaajan veroluokan ja lahjan verotettavan määrän mukaan (Verohallinto 2017a). Perintö- ja lahjaverotuksessa (PerLV 11 ja 21§) lahjansaajat jaetaan kahteen veroluokkaan.

I-veroluokkaan kuuluvat:

- *lahjanantajan aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen osapuoli*
- *lahjanantajan avopuoliso, jolla on tai on ollut yhteinen lapsi lahjanantajan kanssa tai joka on aikaisemmin ollut avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa lahjanantajan kanssa*
- *lahjanantajan perillinen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa (lapsi, lapsenlapsi, vanhempi, isovanhempi jne.)*
- *lahjanantajan aviopuolison tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolen perillinen suoraan alenevassa polvessa (lapsi, lapsenlapsi jne.).*

II-veroluokkaan kuuluvat kaikki muut sukulaiset ja vieraat. (Verohallinto 2017a.)

Vuonna 2017 perintö- ja lahjaveroa kevennettiin ja muutokset koskevat veroasteikkojen kaikkia portaita. Kevennysten painopiste kohdistui ensimmäisen veroluokan lahjoihin. (Juusela & Tuominen 2017.)

Perintö- ja lahjaverolain mukaisia huojennusäännöksiä sovelletaan myös muihinkin kuin sukulaisiin. Näin ollen esimerkiksi lahjanantajan puolisolle tehtyyn lahjoitukseen voidaan käyttää sukupolvenvaihdoshuojennuksia. (Ossa 2017, 9.1.3.)

Jos suoritettu kauppahinta alittaa luovutuksen kohteen käyvän arvon, on kyse alihintaisesta luovutuksesta. Pääsääntöisesti verotuksessa ostajan katsotaan saaneen ”lahjan”, jos kauppahinta on enintään $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta (PerVL 18.3§). Perintö- ja lahjaverolain 20.1 §: n lahjavero on suoritettava lahjansaajan

saaneen lahjan haltuun. (Lakari & Engblom 2016, 99; Immonen & Lindgren 2017, 145.)

Sukupolvenvaihdostilanteissa voidaan poiketa yleisestä säännöstä ($\frac{3}{4}$ sääntö), jos PerVL 55.5 §: n 2 kohdan huojennusten edellytyksen täyttyvät. Siinä tapauksessa saadun vastikkeen pitäisi olla suuruudeltaan enemmän kuin puolet käyvästä arvosta. Verohallinto (Verohallinto 2017b) on esittänyt PerVL 55.5 §: n säädetyt edellytykset seuraavasti:

Osittaisen huojennuksen edellytykset ovat

- *luovutuksen kohteena yritys tai sen osa, ja*
- *luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa lahjana saadussa yrityksessä, ja*
- *huojennettavan veron määrä on yli 850 euroa.*

Täyden huojennuksen saaminen edellyttää, että

- *luovutuksen kohteena on yritys tai sen osa, ja*
- *luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa saamassaan yrityksessä, ja*
- *luovutuksensaaja maksaa vastiketta yli 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta.*

Huojennuksen edellytykset ovat TVL 48.1§:n huojennuksen edellytyksiä ankarampia. Verohallinnon ohjeissa tulkitaan, että *yrityksellä tarkoitetaan kuitenkin lähtökohtaisesti liiketoimintaa harjoittavaa yhtiötä, jonka saamasta tulosta tulee suorittaa veroa EVL:n mukaan*. Se tarkoittaa sitä, että TVL:n mukaista toimintaa harjoittavan yrityksen kuten esimerkiksi kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeiden luovutuksissa ei voida soveltaa huojennusta. (Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa 2017; Immonen & Lindgren 2017, 159.)

Yrityksen osalla tarkoitetaan PerVL:n 57§:n mukaan myös vähintään kymmenesosaa yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista (Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa 2017). Tämän säännöksen pohjalta syntyy ongelmallisia tilanteita, koska yhden kymmenesosan vaatimuksen täyttyminen ei vielä vahvista itsenäistä oikeutta tehdä päätöksiä yhtiössä. OYL:n mukaan yhtiökokous päättää yrityksen toiminnasta ja edellytyksenä on, että yli puolet kannattavat ehdotusta. On mahdollista saada päätöksentekoon äänivaltaa 10

prosentin omistusosuudella, jos kyse on moniääniosakkeista, joiden äänivalta on suurempi toisiin verrattuna. (Immonen & Lindgren 2017, 176.)

Luovutuksensaajan yritystoiminnan jatkamisen edellytys poikkeaa myyjän aiemmin käsitetystä (TVL 48.1§:n) verohuojennuksen edellytyksestä. Sukupolvenvaihdoksen sananmuodon mukaisesti voidaan päätellä, että ostajan on jatkettava yrityksen liiketoimintaa. Omistajanvaihdoksen tarkoituksena onkin yleensä toiminnan jatkuvuus. Jatkuvuuden edellytyksen alkamisajankohta on heti luovutuksen jälkeen. (Immonen & Lindgren 2017, 173.)

Tässä on huomioitava, että *huojennusta ei sovelleta, jos yhtiön toimintaa ollaan muuttamassa muuksi kuin huojeennettavaksi yritystoiminnaksi*. On myös tarkasteltava, osallistuuko jatkaja yhtiön toimintaan ja millä tavalla, koska huojennuksen soveltaminen *edellyttää luovutuksensaajan henkilökohtaista osallistumista yhtiön liiketoiminnan johtamiseen yrityksessä sekä omistajavallankäyttöä lahjana saadun osakeomistuksen perusteella*. Yhtiössä työskentelevän jatkajan ilman erityistä selvitystä toimintaan osallistumisesta katsotaan kuuluvan huojennuksensäännökseen piiriin. (Verohallinto 2017b.)

Luovutuksen hintaan liittyvä edellytys, jonka mukaan vastikkeen on oltava yli puolet käyvästä arvosta, on merkityksellinen. Jos luovutuksen hinnaksi määrätään tasan puolet käyvästä arvosta, lahjaverohuojennusta ei voida soveltaa. Kun käyvän arvon määrittäminen ei ole yksiselitteinen, luovutushinnoittelu on syytä tehdä huolellisesti huojennuksen käyttämisen turvaamiseksi. (Immonen & Lindgren 2017, 220.)

Osittaista huojennusta voidaan soveltaa vain, jos huojennettava lahjaverolahjaluonteisissa luovutuksissa ylittää 850 euroa. Tällöin lahja tai lahjaosan on oltava suurempi kuin 14 375 euroa I veroluokassa ja 8 950 euroa II veroluokassa suurempi. Nämä euromäärät ovat laskettu uusien 2017 voimaan tulleiden veroasteikkojen mukaisesti. (Immonen & Lindgren 2017, 192.)

Sukupolvenvaihdokset suoritetaan yleensä alihintaisia luovutuksia käyttäen, joissa vastikkeena saatu määrä vastaa 51 prosenttia käyvästä arvosta. Jos aiemmin käsitellyt myyjän TVL 48.1§:n huojennusten edellytykset ja ostajan PerVL 55.5§:n esitetyt edellytykset täyttyvät, se on kaikista edullisin tapa sekä

myyjälle että ostajalle sukupolvenvaihdostilanteessa verotuksen näkökulmasta. (Immonen & Lindgren 2017, 220.)

Luovutukset voidaan jakaa neljään ryhmään lahjaveron kannalta:

1. Käyvän arvon mukainen luovutus – ei ole veronalaista lahjaosuutta
2. Kauppahinta on vähintään 75 prosenttia käyvästä arvosta – ei ole veronalaista lahjaosuutta
3. Kauppahinta on yli puolet mutta alle 75 prosenttia käyvästä arvosta – on velvollisuus suorittaa lahjavero, mutta tiettyjen edellytysten täytyessä on mahdollista saada *täyden huojenuksen*, eli lahjaveroa ei panna maksuun
4. Kauppahinta on 50 prosenttia tai sen alle käyvästä arvosta – on velvollisuus suorittaa lahjavero, mutta on mahdollista saada *osittaisen huojenuksen*. (Immonen & Lindgren 2017, 221.)

Viimeisen kohdan mukaan lahjavero huojenetaan luovutuksensaajan pyynnöstä osittain, jos osakkeet on lahjoitettu tai osakkeista suoritettu vastike on enintään puolet osakkeiden käyvästä arvosta (Verohallinto 2017a).

Sukupolvenhuojennuksen laskentaa varten tarvitaan niin sanottua spv-arvoa. *Osakkeen spv-arvo lasketaan siten, että osakeyhtiön yritysvarallisuus arvostetaan määrään, joka vastaa 40 prosenttia arvostamislain 4 ja 5§:n mukaisten perusteiden mukaan lasketusta määrästä* (Verohallinto 2017b).

Arvostamislain 4 ja 5 §:ssä määrätään osakkeen vertailuarvon laskemista. *Vertailuarvo saadaan jakamalla yhtiön nettovarallisuus yhtiön ulkona olevien osakkeiden määrällä (ArvL 5§)*. Tässä on otettava mukaan yhtiön kaikkien tulolähteiden varat ja velat, jotka *arvostetaan lähtökohtaisesti tuloverotuksessa poistamattomiin arvoihin tai vertailuarvoihin (ArvL 3 - 8§)*. Tiedot pohjautuvat viimeisimmän tilinpäätöksen tietoihin. Nettovarallisuudesta vähennetään myös *tilikaudelta jaettavaksi päätetty osinko*. ArvL 5.2§:n mukaan *vertailuarvo saa olla enintään 50 prosenttia edellisen vuoden vertailuarvoa korkeampi. Lisäksi vertailuarvo on vertailuarvon keskiarvo, jos edellisen vuoden vertailuarvo on nolla*. Näin ollen PerVL:n mukaisen huojenuksen laskelmaa varten tarvitaan vähintään kahden peräkkäisen vuoden tilinpäätöstietoja. Oikeuskäytännössä ratkaistu (KHO 2002:17) vertailuarvon laskemista koskeva tapaus esimerkkinä

näyttää, että verovelvollisella on mahdollisuus vaatia välitilinpäätöstietojen huomioon ottamista huojennuksen laskelmassa. (Verohallinto 2017b; Immonen & Lindgren 2017, 195 - 196.)

Huojennettavan lahjaveron määrä on käyvästä arvosta lasketun veron ja spv-arvosta lasketun veron erotus tai käyvästä arvosta lasketun veron ja 850 euron erotus (Verohallinto 2017b).

Sen lisäksi, että lahjaveron määrään on mahdollista saada huojennusta, verovelvollinen voi hakea lisämaksuaikaa maksuunpannuille veroille. Se on tehtävä ennen lahja- ja perintöverotuksen toimittamista. Maksuaikaetu on mahdollista saada PerVL 56§:n vain, jos vero on 1 700 euroa tai sitä enemmän. Vero on kannettava 850 euroa suuruisina erinä vuodessa ja enintään 10 vuoden aikana. Maksuajasta ei tule perittäväksi korkoa. (Lakari & Engblom 2012, 92; Immonen & Lindgren 2017, 202.)

Perintö- ja lahjaverotuksessa on karenssiaikasäännös, jonka mukaan huojennuksen saaneen verovelvollisen (luovutuksensaaja) on jatkettava liiketoimintaa vähintään viiden vuoden ajan. PerVL 55.6§:n mukaan, jos luovutuksensaaja luovuttaa edelleen ”yrityksen tai sen pääasiallisen osan” ennen kuin viisi vuotta on kulunut lahjaverotuksen toimittamispäivästä, maksuunpanematta jätetty vero tulee maksettavaksi 20 prosentilla korotettuna. Pääosa edustaa yli puolta yrityksestä tai sen osaa. PerVL 31§:n mukaan verotus on toimitettu silloin, kun ”verohallinto on käsitellyt asian”. Sen päivämäärä saadaan verotusasiakirjoista. (Immonen & Lindgren 2017, 203.)

Karenssiaikasäännös huomioidaan sekä vastikkeellisissa että kokonaan tai osittain vastikkeettomissa jatkoluovutuksissa. Huojennusta ei menetetä, jos yritystoiminta joudutaan lopettamaan esimerkiksi konkurssin, sairauden, kuoleman, kannattamattomuuden tai muun painavan syyn vuoksi ennen kuin viisi vuotta on kulunut. (Juusela & Tuominen 2017.)

Jos omaisuutta siirretään useamman kerran, huojennus menetetään, jos erien yhteenlaskettu määrä ylittää puolet omaisuudesta. Tämä on määrätty Verohallinnon ohjeessa ”Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa” (2017) yksiselitteisesti osakkeiden osalta. Jatkoluovutuksesta verovelvollisen on tehtävä

ilmoitus Verohallinnolle kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun ”hän luovuttaa omaisuuden eteenpäin” (Verohallinto 2017b).

4.2.2 Huojennuksen vaatiminen

Verovelvollisen tulee pyytää kirjallisesti PerVL 55-56§:n mukaisen veron määrän huojentamista ja veron maksuajan pidennystä. Huojennuspyyntö on tehtävä ennen lahjaverotuksen toimittamista. Käytännössä tämä viittaa siihen, että vapaamuotoinen kirjallinen huojennuspyyntö on syytä tehdä heti lahjaveroilmoituksen jättämisen yhteydessä. Muita huojennuksen pyyntöä koskevia muotovaatimuksia ei ole esitetty verotuskäytännössä. (Juusela & Tuominen 2017.)

Jokainen lahjansaaja valmistaa pyynnön erikseen, jos heitä on useampia (Ossa 2017, 9.1.5). Huojennuspyyntöä ei pääsääntöisesti voida enää esittää verovelvollisen verotukseen oikaisua haettaessa oikaisulautakunnasta, hallinto-oikeudesta tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta (Juusela & Tuominen 2017). Mutta tähän on olemassa poikkeussääntö. Tulkinnanvaraisissa lahjanluonteisuutta koskevissa tilanteissa saattaa ilmetä, että verovelvollisen näkökulmasta hänellä ei ole tarvetta tehdä lahjaveroilmoitusta eikä pyytää huojennuksen soveltamista. Näin ollen verovelvollisella on mahdollisuus esittää verohuojentamista koskeva pyyntö valitusvaiheessa, koska katsotaan ettei verovelvollisella ollut tilaisuutta tehdä sitä lahjaverotusta toimittaessa (Ossa 2017, 9.1.5.)

4.2.3 Ennakkoratkaisu

Tämän teorianosan ja aihetta koskevan oikeuskäytännön pohjalta on havaittu, että verokysymykset eivät ole yksiselitteisiä, minkä johdosta syntyy tulkinnanvaraisia ongelmallisia tilanteita. Sukupolvenvaihdosta koskevat huojennukset voivat muodostaa sekä luopujalle että jatkajalle merkittävät verosäästöt. Tämän vuoksi on syytä hakea ennakkoratkaisua. *Verovelvollinen voi itselleen tärkeässä tai poikkeuksellisessa tilanteessa saada ennakolta tiedon yksittäisen asian verotuksesta.* On tärkeää, että Verohallinnolta saatu päätös on sitova. (Verohallinto 2013; Immonen & Lindgren 2017, 31.)

Vuodesta 2013 tuli voimaan uudistettu verotusmenettelylain 85§:n ennakkoratkaisusäännös. Aiemmin Verohallinnolta oli mahdollisuus hakea ennakkotieto. Uudistus koski ennakkoratkaisuun liittyvää menettelyä: saatuun päätökseen on mahdollisuus hakea muutosta. Tuloverotusta koskevaa ennakkoratkaisua voi hakea myös keskusverolautakunnalta (KVL). KVL ei voi ottaa asiaa käsiteltäväksi, jos Verohallinto on jo tutkinut sen tai toisinpäin. Keskusverolautakunta ei sen sijaan ole toimivaltainen ratkaisemaan perintö- ja lahjaverotusta koskevia asioita. (Immonen & Lindgren 2017, 32; Juusela & Tuominen 2017.)

Ennakkoratkaisu on voimassa tietyn määräajan, joka on enintään verovuosi. Käytännössä verovirasto määrittelee ennakkoratkaisun voimassaoloajan tapauskohtaisesti. Se riippuu pitkälti siitä, miten luovutettavan omaisuuden arvot voivat muuttua. Jos toimenpiteet ovat jo suoritettu, ennakkoratkaisua ei voida saada. Poikkeuksellisissa tilanteissa veroviranomainen voi päättää olla antamatta ennakkoratkaisua, mistä ei voida tehdä valitusta, koska laissa *ei ole velvollisuutta ennakkoratkaisun antamiseen*. Sekä verohallinnon että keskusverolautakunnan ennakkoratkaisupäätös on maksullinen. Vuodesta 2016 tavanomaisissa tapauksissa joutuu suorittamaan verohallinnolle 385 euron ja keskusverokunnalle 890 euron suuruisen maksun. Ennakkoratkaisusta, joka vaatii erityisen laajaa yli 30 tuntia asiantuntijatyötä, peritään 2290 euroa. Vastaavissa tilanteissa KVL perii 3820 euron suuruisen maksun. Vuodesta 2016 alkaen perintö- ja lahjaverotusta koskevasta ennakkoratkaisusta peritään 385 euroa kaikissa tapauksissa. (Juusela & Tuominen 2017.)

Ennakkoratkaisuhakemuksen tulee sisältää yksilöity kysymys, johon tarvitaan ratkaisua. On tärkeää esittää asia mahdollisimman tarkasti, asianmukaisesti ja perusteellisesti. Kun ennakkoratkaisu on saatu, suunnitellut toimenpiteet on suoritettava hakemuksessa selostetussa tavalla. Jos verotuksen kannalta tärkeä tosiasia jää kertomatta, ennakkoratkaisua ei voida katsoa sitovaksi. Tarvittaessa Verohallinto voi kysyä lisätietoja ongelman ratkaisemiseksi. (Immonen & Lindgren 2017, 32 - 33.)

Ratkaistuun ennakkopäätökseen voi halutessaan hakea muutosta. Verovelvollisen valitusoikeus suoritetaan hallinto-oikeudessa. Huomattava on,

että Veronsaajien oikeudenvallontayksikölläkin (VOVA) on oikeus puuttua asiaan käyttämällä veronsaajien puhevaltaa. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö suorittaa tehtävänsä antamalla vastineita verovelvollisten hakiessa muutosta verotukseensa. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö toimii koko maassa ja on Verohallinnosta riippumaton.

Mikäli VOVA tekee valituksen ennakkoratkaisusta, verovelvollisella on mahdollisuus suunnitella toimenpiteen muuttamista soveltuvin osin ja vaikka hakea asiasta uutta ennakkoratkaisua. VOVA:n muutoksenhaussa osallistuminen ei välttämättä varmista verovelvollisen verotuksen toteutettavan ennakkoratkaisussa mainitulla tavalla. Tällaisessa tapauksessa lopullinen verokohtelu selviää vasta hallinto- tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, joka antaa lainvoimaisen tuomion. (Juusela & Tuominen 2017.)

Ennakkoratkaisua ei anneta esimerkiksi silloin, kun verovelvollinen yrittää saada vastausta useiden erilaisten menettelytapojen verokohtelusta ja tavoittelee selkeästi veroedun saamista. Ennakkoratkaisua ei anneta myöskään Verohallinnon ja Veronsaajien oikeudenvallontayksikön tulkintaongelman erimielisyyden vuoksi. (Juusela & Tuominen 2017.)

Jos tapauksen painopisteenä on oikeudellinen tulkintaongelma, johon ei ole yhtenäistä verotuskäytäntöä, on syytä hakea ennakkoratkaisua keskuslautakunnalta. KVL: lta saatuun ennakkoratkaisuun voi tehdä valituksen suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Saadakseen oikean ennakkoratkaisupäätöksen on tärkeää esittää tilanteen kaikki tosiasialliset faktat huolellisesti ja asianmukaisesti. (Immonen & Lindgren 2017, 33; Juusela & Tuominen 2017.)

5 Yrityksen valmistaminen omistajavaihdosta varten

Perheyrityksen omistajavaihdosta varten valmistelu aloitetaan osapuolten tavoitteiden asettamisesta. Päätetään myös kaupan päämääristä sekä luopujan että luovutuksensaajan intressit huomioon ottaen. Tässä selvitetään, millä tavalla sukupolvenvaihdos olisi mahdollista suorittaa yksittäisessä tapauksessa. (Kangas 2012, 9.)

Tässä luvussa käsitellään yritysjärjestelyn toimenpiteitä, joiden avulla yritys saadaan sopivampaan muotoon tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ovat esimerkiksi osakeanti, jakautuminen ja omien osakkeiden hankkiminen, jotka käsitellään yleisellä tasolla. Näiden järjestelyjen valinta on tehty case-tapauksen olennaisuuden periaatteen mukaisesti ja tutkimusaineiston tietojen pohjalta.

Tavallisesti perheyritys on luonteeltaan pitkäaikainen ja yrityksen varallisuus on voinut ajan myötä kasvaa huomattavasti. On mahdollista, että luovutuksensaaja ei ole valmis maksamaan kaikesta varallisuudesta, jos yrityksen varallisuuden arvo on korkea. (Immonen & Lindgren 2017, 298.)

Jakautuminen on järjestely, jossa osakeyhtiön (jakautuvan yhtiön) varat ja velat jakaantuvat osittain tai kokonaan yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle (vastaanottaville yhtiöille). Vanhat osakkeenomistajat tulevat osakkeenomistajiksi vastaanottavissa yhtiöissä. On tärkeää, että jakautuminen ei keskeytä omistajien omistusaikaa, heillä on edelleen mahdollisuus luovuttaa uudet osakkeet sukupolvenvaihdoksen huojennuksia käyttäen. Verotus toteutuu vasta vain jakautumisella saatujen vastaanottavan yhtiön osakkeiden luovutuksen yhteydessä. Jakautuminen toimii hyödyllisenä toimenpiteenä vaiheittaisessa sukupolvenvaihdossa. (Immonen & Lindgren 2017, 298 - 299.)

Jakautuminen on osakeyhtiölain mukainen tapahtuma (OYL 17§). Se voidaan toteuttaa joko osittaisjakautumisena tai kokonaisjakautumisena. Osittaisessa jakautumisessa vain osa yhtiön varoista ja veloista siirtyy yhteen tai useampaan vastaanottavan yhtiöön. Jakautuva yhtiö ei lopeta toimintaansa. Osittainen jakautuminen voi olla parempi vaihtoehto, jos tarkoituksena on säilyttää jakautuvan yhtiön yritys- ja yhteisötunnus (y-tunnus). Kokonaisjakautumisessa yhtiö purkautuu kokonaan. Osittaisjakautumista tulisi tavoitella kokonaisjakautumisen sijaan, koska kokonaan jakautuvan yhtiön purkutilanteessa kaikki solmitut sopimukset pitäisi laatia uusiksi. Näin ollen kokonaisjakautumisen johdosta jopa sopimusten päättämisen tai sopimusehtojen muutosta vaaditut riskit nousevat korkealle. (Immonen & Lindgren 2017, 300-301.)

Sukupolvenvaihdoksen verosuunnittelussa on otettava huomioon, että suunnitellut toimenpiteet eivät saa toteutua vain verosäästöjä ajattelen. Varsinkin yhtiön sukupolvenvaihdoksen valmistamistoimena toteutunut jakautuminen on mainittu EVL 52h.§:ssä, jonka mukaan jakautumisen tulisi olla tarkoituksenmukainen, eikä liittyä veron välttämiseen tai veron kiertoon. (Immonen & Lindgren 2017, 299.)

Osakeanti on yleinen tapa silloin, kun sukupolvenvaihdos pyritään toteuttamaan vaiheittain osakkeiden luovutuksen sijaan. Suunnattavalla osakeannilla jatkaja voi tulla mukaan yrityksen osakeomistajaksi. Osakeannilla saadaan myös korottaa jatkajan osakkeiden osuutta, mikäli hän on ollut jo yhtiön osakeomistajana. (Juusela & Tuominen 2017.) Verohallinto on antanut erilliset ohjeet, jotka käsittelevät osakeannin käyttämistä sukupolvenvaihdoksen aputoimena (Verohallinto 2017b).

Osakeanti voidaan toteuttaa joko maksullisena tai maksutta. Maksullisen osakeannin tarkoituksena voi olla osakepääoman korotus. Osakeanti mahdollista kirjata myös sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston (SVOP) korotuksena. (Immonen & Lindgren 2017, 225.)

Maksuttoman osakeannin yhteydessä yhtiön osakkeiden lukumäärää lisätään antamalla osakkeenomistajille uudet osakkeet ilman maksua. Osakkeet tavallaan ”pilkotaan”. Menettelyä kutsutaan osakkeiden splittaukseksi. Tällaisessa tilanteessa omistussuhde säilyy ennalleen. Tästä tulee ilmoittaa rekisteröitäväksi viipymättä osakeantipäätöksen jälkeen Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriin (Patentti- ja rekisterihallitus 2017.)

Osakeyhtiölain mukaan suunnattu anti vaatii yhtiökokouksessa 2/3:n määräenemmistön. Suunnattu osakeanti on oikeus toteuttaa, mikäli siihen on *yhtiön kannalta painava taloudellinen syy*. Koska sukupolvenvaihdos katsotaan turvaavan yrityksen toiminnan jatkuvuuden, se lähtökohtaisesti täyttää edellä mainitun edellytyksen. (Juusela & Tuominen 2017.)

Sukupolvenvaihdosannissa osapuolilla on usein lähtökohtainen tavoite tehdä osakemerkintä mahdollisimman edullisesti tai jopa vastikkeettomasti.

Huomattava on, että alihintainen suunnattu osakeanti voi seurata verottajalle merkitsijän lahjaveroa.

Lahjana katsotaan osakemerkinnällä saadun osakeomistuksen käyvän arvon ja osakkeista maksetun merkintähinnan erotus. Jos yhtiön jatkaja suorittaa uusien osakkeiden merkinnän, jonka hintana enintään 3/4 osakkeiden käyvästä arvosta, lahjan arvoksi saadaan käyvän arvon ja hinnan erotus. Näin ollen käytännössä verotus on hyvin pitkälle kytköksissä suunnattavan osakeannin hinnoitteluun. (Juusela & Tuominen 2017.)

Omien osakkeiden hankkiminen yhtiölle sukupolvenvaihdostilanteessa, joka tarkoittaa vastikkeellista luovutusta yhtiölle, vaatii pääsääntöisesti suunnattua hankkimista. Suunnattu hankkiminen muuttaa yhtiön omistussuhdetta. Luopuja luovuttaa omistamansa osakkeet yhtiölle ja jatkajan omistuksessa olevien osakkeiden suhteellinen omistusosuus näyttää siten kasvavan. Edellytyksenä tässä menettelyssä on, että jatkajan on oltava jo ennen sukupolvenvaihdosta osakkeenomistajana yhtiössä. (Juusela & Tuominen 2017.) Verohallinto antaa ohjeistusta (luku 7.5) omien osakkeiden hankkimiseen liittyvässä tilanteessa ”Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa”-nimisillä ohjeilla (Verohallinto 2017b).

Omien osakkeiden hankinta voi olla käytännöllinen tapa sellaisessa sukupolvenvaihdoksessa, missä on mahdollisuus käyttää ensisijaisesti yhtiön voitonjakokelpoisia varoja ja sitten SVOP:a. Kun varoja käytetään osakkeiden hankkimiseen, sen seurauksena yhtiöllä on kevennetty tase. Se vaikuttaa tällöin luovutuksen kauppahintaan ja sitä kautta pienentää jatkajan veroseuraamuksia. Koska omistussuhde muuttuu, suunnattuun osakkeiden hankkimiseen OYL vaatii yhtiön kannalta painavan taloudellisen syyn (OYL 5:6). On huomioitava, että osakkeen hinnoittelussa on oltava tarkkana, ettei luovuttajalle tule kyseeseen peitetty osinko. Luovuttajan etua arvioitaessa katsotaan osakkeisiin käytettyä kauppahintaa ja osakkeiden käypää arvoa, joka vastaa osakkeiden todellista kauppahintaa. Luovutus muodostaa taloudellisen edun peiteltynä osinkona, jos on käytetty ylihintaa. Alihinnan käyttö tulee huomioida lahjan verottamisena. Lahjaa ei synny yhtiölle, vaan lahjaosa muodostuu muille osakkeenomistajille, jotka hyötyvät alihinnan käyttämisestä. Oikeuskäytäntö on osoittanut, että omien

osakkeiden hankkiminen- järjestelyssä PerVL 55.5§:n mukaiset sukupolvenvaihdoksen huojennusten edellytykset eivät täyty, koska ostajana toimii yhtiö itse. (Immonen & Lindgren 2017, 257, 276 - 277.)

6 Sukupolvenvaihdos case-yrityksessä

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia case-yrityksen sukupolvenvaihdoksen prosessia ja sen veroseuraamuksia. Tutkimusta varten haastattelin kahta henkilöä (haastateltavat A ja B), jotka sukupolvenvaihdostilanteessa toimivat yhtiön liiketoiminnan jatkajina.

Case-yritys on osakeyhtiö, joka on perustettu 35 vuotta sitten. Osakkeenmerkitsijöiksi silloin tulivat äiti, isä ja kolme tytärtä. Osakkeiden osuudet muodostuivat seuraaviksi: 30 prosenttia, 25 prosenttia ja jokainen tytär sai 15 prosentin suuruisen osuuden. Päätoimiala on alusta asti ollut isännöinti- ja taloushallintopalvelut. Noin kymmenen vuotta sitten tulleiden ulkomailla olevien kiinteistöomistusten myötä yhtiö alkoi harjoittaa vielä majoituspalveluita. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Se, että osakkeet merkittiin myös kolmen tyttären nimiin, oli viisasta. Se tarkoitti vanhempien suunniteltavan yhtiön toiminnan pitkäaikaiseksi.

Yritys lähti liikkeelle *äidin yrittäjyydestä*. Hän oli alusta alkaen yrityksen toimitusjohtajana työskennellessään vahvasti yhtiön liiketoiminnassa mukana. Vanhin lapsista aloitti työskentelyn yrityksessä jo kouluaikana 80-luvun puolivälissä kesätyöntekijänä ja sitten, kun hän valmistui, jatkoi työskentelyä tilitoimistossa kokopäiväisesti. (Haastateltava A 2017.)

Toinen tytär on tullut yrityksen liiketoimintaan mukaan vuonna 1996 ja työskentelee edelleen yhtiössä kirjanpitäjänä. Kolmas tytär ei ole mukana yrityksen toiminnassa. Yritys on kasvanut yli kolmenkymmenen vuoden ajan. Tällä hetkellä yrityksen liikevaihto on noin miljoona euroa, ja henkilökunnan lukumäärä on 14. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Sukupolvenvaihdosprosessi aloitettiin silloin, kun liiketoiminnan aloittaja oli jo ehtinyt jäädä eläkkeelle. Koska 2 tytärtä ovat olleet yrityksen liiketoiminnassa

mukana, sukupolvenvaihdossa luopujalla/luopujilla ei tullut jatkajakysymystä ongelmalistalle. Molemmat jatkajat vastasivat vanhempien odotuksiin yrityksen toiminnan jatkamisesta. Lisäksi heillä on riittävästi koulutusta, osaamista ja motivaatiota siihen. (Haastateltava A 2017.)

Näin ollen yksi sukupolvenvaihdoksen vaihe jäi pois koko prosessista. Kun yrittäjävastuuta siirretään hiljalleen ajan kanssa, saavutetaan paras tulos ja kivuttomin omistus-siirto. Se, että uudet jatkajat olivat olleet yrityksen liiketoiminnassa mukana pitkää aikaa, helpotti huomattavasti asiakkaiden, yhteistyökumppaneiden sekä henkilöstön suhteiden käsittelyä sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Merkityksellistä on, että yhtiö pystyi jatkamaan liiketoimintaansa normaaliin tapaan.

Keskusteluiden pohjalta voidaan todeta, että perheenjäsenten väliset suhteet toimivat luottamuksellisesti. He pystyivät puhumaan sukupolvenvaihdoksesta avoimesti. Haastateltava A:n mukaan vanhemmilla oli ”vahva tahto tasapuolisesta sukupolvenvaihdoksesta”. Koko elämän ”työ ja omaisuus” kuuluivat yhtiön varallisuuteen. Haastateltava A mainitsee, että puhuessa sukupolvenvaihdoksesta, he puhuivat ”leikkisästi perinnönjaosta”. Ennen kuin sukupolvenvaihdos oli toteutunut, vanhemmat olivat kerenneet olla eläkkeellä useamman vuoden. He eivät työskentele enää yrityksessä. (Haastateltava A 2017.)

Sukupolvenvaihdos on toteutunut joulukuussa 2013. Sukupolvenvaihdoksen suunnitteluvaihe aloitettiin syksyllä 2011. Haastateltavan A:n mukaan suunnittelu käynnistettiin tavoitteiden asettamisesta sekä luopujien että jatkajien näkökulmista. Vanhempien intresseissä oli tasapuolisen sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen, sekä he halusivat saada korvausta tehdyistä työpanoksista. Jatkajat tavoittelivat taloudellisesti sopivinta vaihtoehtoa, joka ”*olisi mahdollisimman veroneutraali*” kaikille osapuolille. Sen lisäksi he halusivat, että heidän osallistumisensa perheyriksen liiketoiminnassa olisi myös jollain lailla huomioitu. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Vaikka sukupolvenvaihdoksen osapuolina ovat tilitoimistoalan osaajat, kaikki olivat sitä mieltä, että oli tarvetta ottaa mukaan prosessiin ulkopuolinen

asiantuntija. Asiantuntijaksi valittiin tilitarkastajayhteisön PricewaterhouseCoopers Oy:n verojuristi. Valinta ei ollut satunnainen, koska tilintarkastusyhteisö on tunnettu yhtiön luotettavana yhteistyökumppanina. (Haastateltava A 2017.)

Varsinaisen sukupolvenvaihdoksen suunnittelu on tehty verojuristin kanssa. Pääpainotteisesti suunnitteluun vaikuttavat osapuolten taloudelliset tarpeet ja verotukselliset tekijät. Osapuolet yrittivät hahmottaa sukupolvenvaihdoksen toteutumisvaihtoehtoja ensin *ajatustasolla*. Valitut mahdolliset sukupolvenvaihdoksen tavat olivat

1. Osakkeiden myynti vastiketta vastaan sukupolvenvaihdosluovutuksena, jossa kauppahintana on 51 % osakkeiden käyvästä arvosta
2. Yhtiön omien osakkeiden hankkiminen
3. Jakautuminen välitoimena ja sen jälkeen liiketoimintayhtiön (jakautuvan) luovutus jatkajille.

Suunnittelun mukaan sukupolvenvaihdokselle ei ollut asetettu tiukkaa aikataulua. Osakkeiden myynti 51 %:n suuruista vastiketta vastaan olisi kaikkien osapuolten näkökulmasta verotuksellisesti edullisin vaihtoehto sukupolvenvaihdoksen huojennukset huomioon ottaen. Sukupolvenvaihdos olisi toteutettu PerVL:n huojennusten edellytysten täytyessä lahjaveron huojennuksia käyttäen. Tällöin vanhemmilta ei menisi luovutuksesta myyntivoittoveroa. Kaikki TVL 48.1§:n vaatimat edellytykset näyttivät täytetyiltä, mutta jatkajille olisi tullut maksettavaksi suuri kauppahinta ja sen mukaan laskettu varainsiirtovero. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Toisena vaihtoehtona osapuolet pitivät omien osakkeiden hankkimista osakeyhtiön vapaalla pääomalla. Tärkeänä etuna tässä vaihtoehdossa he katsoivat, että osakkeiden luovutukseen saisi käyttää yhtiön varoja. Mutta vanhemmat olisivat joutuneet maksamaan myyntivoittoveroa ja tulisi suorittaa yhtiön varainsiirtoveroa. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Kolmantena vaihtoehtona, jossa esitoimena olisi yhtiön osittainen jakautuminen, osapuolet valitsivat taseen rakenteen keventämisen. Yhtiön taseen varallisuudessa oleva kiinteistöomaisuus muodostui merkittäväksi osuudeksi

yrittäjien varoista. Osa kiinteistöomaisuudesta oli ulkomailla sijaitsevia kiinteistöjä, joiden avulla yhtiön toteuttaa majoitustoimintaa. Tässä vaihtoehdossa osapuolet tavoittelivat taseen rakenteen keventämistä ennen sukupolvenvaihdoksen toteutumista. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Jakautumisella oli tarkoitus keventää tasetta eriyttämällä yhtiön ydinliiketoimintaan kuulumaton kiinteistöjen vuokraus- ja majoitustoiminta omaan yhtiöönsä. Yhtiön osakkeita oli tarkoitus siirtää toimintaa jatkaville lapsille. Nykyiset osakkeenomistajat olisivat saaneet omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa uuden yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Osittaisjakautumisessa ei annettaisi rahavastiketta. Ajatuksena oli, yhtiön harjoittama majoitustoiminta sekä yhtiön omistamien kiinteistöjen vuokraus siirtyvät uuteen vastaanottavaan osakeyhtiöön. (Haastateltava A 2017.)

Ydinliiketoiminta olisi jäänyt jakautuvaan yhtiöön, eli olemassa olevaan yhtiöön. Seuraavana toimenpiteenä olisi liiketoimintayhtiön luovutus siinä työskenteleville lapsille. Kiinteistöyhtiö (vastaanottava) olisi jäänyt vielä tässä vaiheessa jakamatta. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Jatkajat katsoivat, että jakautumisen myötä molempien liiketoimintojen kannattavuutta ja toimintaan sitoutuneen pääoman määrää voisi seurata tarkemmin ja tehokkaammin. Myös liiketoimintojen läpinäkyvyys kasvaa ja kustannusten kohdistumista voisi seurata tarkemmin. Jakautuminen parantaisi lisäksi yhtiön riskienhallintaa. Jakautumisen myötä kiinteistöjen hallinta parantaisi ja niihin liittyvät investoinnit on helpompi toteuttaa, kun kiinteistöt olisivat omassa yhtiössä erillään yhtiön ydinliiketoiminnasta. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Sukupolvenvaihdoksen osapuolet päätyivät jatkamaan selvitystä kolmannen vaihtoehdon toteuttamiseksi. He halusivat varmistaa jakautumisella kahteen yritykseen tapahtuvan toimenpiteen verotuksen. Ennakkotietohakemus (nykyinen ennakkoratkaisu) osittaisesta jakautumisesta oli jätetty päätettäväksi helmikuussa 2012. (Haastateltava A 2017.)

Näin ollen sukupolvenvaihdon suunnitteluvaiheeseen on mennyt 4-5 kuukautta. Huomattavaa on, että molemmat osapuolet osasivat asettaa moninaiset tavoitteet sukupolvenvaihdoille. Minun mielestäni, hyvinä tekijöinä tässä tapauksessa on toiminut perheen sisällä oleva ystävällinen toimintaympäristö ja toisten osallisten tarpeet ja tavoitteet huomioonottaminen. Mahdolliset sukupolvenvaihdon toteutumistavat oli valittu tarkoituksenmukaisesti, ja vaikutukset oli tunnistettu jokaisessa vaihtoehdossa osapuolten verotuksellisten ja taloudellisten tavoitteiden huomioimiseksi.

Verohallinnon ennakkoratkaisun hakeminen mahdollisen erityisen järjestelyn kautta toteuttavan sukupolvenvaihdon verotukseen, oli oikea ja käyttökelpoinen toimenpide. Hakemus oli laadittu veroasiantuntijan apua käyttäen. Oletetaan, että hakemuksessa kaikki suunnitellut toimenpiteet oli selostettu tarkasti ja asianomaisesti.

Verottajalta oli tullut kielteinen päätös toukokuussa 2012. Verovirasto olisi hyväksynyt yhtiön jakautumisen niin, että olisi perustettu kaksi uutta yhtiötä, joihin osapuolet voisivat siirtää erikseen kiinteistöomaisuuden mukaan lukien majoitustoiminnan ja tilitoimistopalvelunsa. Se olisi tarkoittanut, että nykyinen yhtiö purkautuisi ja y-tunnus menisi vaihtoon. Perusteena veroviranomaisen päätökseen oli, että kiinteistöt ja majoitusliiketoiminta eivät muodostaneet omaa liiketoimintakokonaisuutta, jota tarvitaan yhtiön osittaisessa jakautumisessa. EVL 52c.§:n 2 momentissa liiketoimintakokonaisuudella tarkoitetaan yhtiön osan kaikkia varoja ja vastuita, jotka hallinnollisesti muodostavat itsenäisen toiminnan eli omavaraiseen toimintaan kykenevän yksikön. Osapuolet katsoivat verohallinnon päätöksessä esitetyn sukupolvenvaihdon tavan olevan heille epäkäytännöllinen, koska se tarkoittaisi, että yllä mainittu järjestely *olisi häirinnyt liikaa yhtiön toimintaa*, esimerkiksi asiakkaiden sopimukset olisi tarvinnut uusia. Kielteinen päätös johti uusille pohdinnoille. Luopujat ja jatkajat päättivät ottaa *tuumaustauon*, joka kesti viisi kuukautta. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Tauon aikana pohdittiin sukupolvenvaihdon toteutumista osakekauppana. Se olisi vaatinut lisäselvitystyötä muun muassa yrityksen käyvän arvon määrittämisessä. Kiinteistöille oli haettu ammattilaisen laatimat arviokirjat.

Asiantuntijan avun pohjalta todellinen yrityksen markkinahinta oli määritetty. Marraskuussa 2012 oli tehty uusi ennakkotietohakemus (vuodesta 2013 ennakkoratkaisuhakemus), jossa osapuolet pyysivät sitovan ennakkotiedon osakekauppana toteutuvasta yrityksenluovutuksen verotuksesta (Haastateltava A 2017).

Hakemuksessa oli esitetty toteutuva sukupolvenvaihdos perintö- ja lahjaverolain mukaiset sekä tuloverolain mukaiset huojennukset huomioiden. Oli päätetty, että kauppahinnaksi määrittyy 51 % käyvästä arvosta. Se on *vähimmäishinta lahjaveron huojennuksen saamiselle* ja samalla *vanhemmilta ei menisi luovutuksesta myyntivoittoveroa*. Iso merkittävä asia tässä oli se, että vanhemmat suostuivat kauppahinnan maksamisessa pitkään maksuaikaan. Sukupolvenvaihdoksen edellytysten täytyttyä *myyjän voitto on verovapaata, eikä ostajan tarvitse maksaa lainkaan lahjaveroa*. Ostajan rasitteiksi tulevat kauppahinta ja varainsiirtovero. Verotuksen kannalta tämä vaihtoehto on *erittäin edullinen ratkaisu*. Osakekauppa kolmelle tyttärelle vaatii osakkeiden splittauksen, joka tarkoittaa osakekannan jakamista uudelleen. Osakkeiden lukumäärää olisi kasvatettava ensin 10 kertaiseksi, jotta osakkeiden jakaminen yleensäkin onnistuisi kolmen tyttären kesken. Ongelman tähän toi se, että myyjän luovutusvoittovapaus edellyttää, että kullekin tyttärelle olisi annettava vähintään 10 % ja kummaltakin vanhemmalta. Toisen vanhempien osakkeista ei kolmeen osaan jaettuna tullut yhdellekään tätä vaadittua osuutta. Ongelmaan löydettiin ratkaisu sisarusten kesken pidetyn neuvottelun pohjalta. Kolmas tytär, joka ei ole liiketoiminnassa mukana, *on päättänyt olla ostamatta toisen vanhemman osuutta ollenkaan*. Toiset edellytykset, kuten osakkeiden omistusaika vähintään 10 vuotta ja sitoumus jatkamisesta 5 vuotta, oli täytetty. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Tammikuussa 2013 paikalliselta verotoimistolta oli tullut ennakkoratkaisunhakemukseen kielteinen päätös. Perusteena oli, että *liikekiinteistön luovutukseen kuuluvaan ei voinut käyttää huojennusta*. Jatkajien mielestä veroviranomaisen tekemä päätös oli virheellinen, koska *yritysomaisuuteen kuuluva kiinteistöomaisuus on sukupolvenvaihdoksen huojennusten piirissä*. Päätös oli täysin päinvastainen verohallinnon käytetyn

ohjeistuksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen käyttämisestä. Säännös edellyttää, että kyseessä on nimenomaan yritystoiminnassa käytetty omaisuus. Osapuolten kannalta liikekiinteistö *oli olennainen ja se oli tärkeä osa koko sukupolvenvaihdoksen toteutukselle.* He päättivät hakea muutosta saatuun ennakkoratkaisuun. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Maaliskuun alussa 2013 oli tehty vaatimus hallinto-oikeudelle. Siinä oli vaadittu veroviraston päätöksen kumoamista. Päätöksen kumoamisen lisäksi valituksessa oli, että uutena lausuntona todettaisiin liikekiinteistön kuuluvan sukupolvenvaihdoshuojennuksen piiriin ja jatkajat saisivat perintö- ja lahjaverolain mukaisen täyden huojennuksen. *Iloisena yllätyksenä* osapuolille oli, että myös veronsaajien oikeudenvallontayksikkö puuttui asiaan antamalla oman vastineen oikaisulautakunnan käsittelyyn *olemalla samaa mieltä sukupolvenvaihdoksen osapuolten kanssa.* Perusteena oli, että yritys oli hankkinut kiinteistön elinkeinotoiminnan tuloilla ja oli tärkeä osa koko liiketoimintaa. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Hallinto-oikeus antoi tuomionsa lokakuussa 2013 sukupolvenvaihdoksen osapuolten hyväksi. Koko yritysomaisuuden kauppaan oli voitu käyttää huojennusta, mikä tarkoitti käytännössä veroneutraalisuutta sekä ostajan että myyjän kannalta. Asian käsittelyyn hallinto-oikeudessa oli mennyt lähes puoli vuotta. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Sukupolvenvaihdos oli toteutettu joulukuussa 2013 osakekaupalla. Kauppahintana oli pidetty 50,1 prosenttia käyvästä arvosta, 501 000 euroa. Käyväksi arvoksi oli määritetty 1 000 000 euroa. Sekä kauppahinta että käypä arvo ovat havainnollisia, niitä ei otettu suoraan tapauksesta, mutta ne kuvaavat oikeaa tilannetta suhteellisen hyvin. Haastateltava A:n mukaan näin ollen sukupolvenvaihdos huojennuksia käyttäen oli suoritettu seuraavilla kustannuksilla:

- jatkajat - kauppahinta 501 000 euroa + varainsiirtovero 1,6 prosenttia kauppahinnasta 8016 euroa)
- luopujat - ei ole verokustannuksia

- tapauskohtaiset yhteiskustannukset: 7000 - 8000 euroa (asiantuntijan käyttö + ennakkoratkaisujen hakemiset + muut tarvittavat todistukset esim. käyvän arvon määrittämiseen).

Ajallisesti sukupolvenvaihdos oli kestänyt tässä tapauksessa noin 4 vuotta suunnittelusta toteutukseen. Sekä jatkajat että luopujat ovat tyytyväisiä lopputulokseen. Kysymykseen, olisiko jotain voinut tehdä toisin koko sukupolvenvaihdoksen suhteen, molemmat jatkajat vastasivat, että he eivät muuttaisi mitään heidän toimenpiteidensä suhteen. Paikallisen verotoimiston virkailijan virheellinen päätös vaikutti heidän mielestään vaikeuttavasti koko prosessin kulkuun. (Haastateltava A 2017; Haastateltava B 2017.)

Perheyriksen ominaisuuksina voidaan mainita perheen hyvä yhteishenki ja ystävällinen ilmapiiri, jotka ovat vaikuttaneet positiivisesti sukupolvenvaihdoksen prosessiin. Olennaista on, että kaikki osapuolet olivat kiinteästi mukana kaikissa sukupolvenvaihdoksen prosessin vaiheissa. Kaikilla oli mahdollisuus vaikuttaa tarvittaviin päätöksiin. Perheen asettamat tavoitteet ovat saavutettu sukupolvenvaihdoksen haasteellisesta ja mutkikkaasta käsittelystä huolimatta.

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata ja ymmärtää tekijöitä, jotka vaikuttavat sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen case-yritystä tutkien. Sen lisäksi tehtäväksi asetettiin kysymys, miten sukupolvenvaihdos käytännössä toteutetaan?

Tutkimus osoitti, että sukupolvenvaihdos on monipuolinen prosessi, joka vaati erityistä osaamista ja tietämystä. Prosessiin liittyy erityyppisiä toimenpiteitä, kuten päämääristä päättäminen tai vaikkapa yrityksen jakautuminen yrityksen taseen kevennystä tavoitellen. Toimenpiteet kuuluvat useamman sukupolvenvaihdoksen prosessin vaiheeseen. Tähän ehdottomasti on haettava asiantuntijoiden apua, vaikka kuinka hyvin itse olisi perehtynyt sukupolvenvaihdokseen ja sen mahdollisuuksiin.

Sukupolvenvaihdos käytännössä toteutetaan pitkän suunnitelmallisen vaiheen pohjalta, jossa luopujien sekä jatkajien on tunnistettava ja pohdittava omia tavoitteita koko prosessin kannalta. Sukupolvenvaihdokseen liittyy myös järjestelmällisyys. Järjestelmällisellä rakenteella aiheeseen liittyvistä monista vaihtoehtoista saadaan karsittua tehokkaammin epäsovikat pois. On aloitettava jatkajan tunnistamisesta. Sopivan jatkajan löytäminen ei ollut ongelmana case - yrityksen sukupolvenvaihdoksessa, koska kahden lapsen ammatinvalinta monta vuotta sitten viittasi siihen, että heistä tulisi seuraavat jatkajat.

Tavoitteiden pohjalta osapuolet perehtyivät perusteellisesti vaihtoehtoihin ja valitsivat sukupolvenvaihdokseen heidän tilanteeseensa sopivimpia toteutusvaihtoehtoja. Yhteistyön, avoimen keskustelun ja jatkuvan pohdinnan kautta he löysivät kaikille sopivimman ratkaisun.

Sukupolvenvaihdoksen osapuolten verokohtelulla on edelleen merkittävä vaikutus tehtäviin päätöksiin. Tutkimuksen tulos osoitti, että vaikka sukupolvenvaihdos oli suunniteltu huolellisesti ja asiantuntijoiden apuun oli turvauduttu kaikissa prosessin vaiheissa, se ei välttämättä tarkoittanut sukupolvenvaihdoksen onnistumista mallikkaasti. Nimenomaan verolainmääräysten monimutkaisuuden takia syntyy tulkinnanvaraisia tilanteita, jotka johtavat ristiriitaisiin tulkintoihin. Vaikka verohallinnon toiminta on parantunut ohjeiden määrän lisäyksellä ja yksityiskohtien selvityksillä, säännösten tulkinta on jossain tapauksissa edelleen tulkinnanvaraista. Case-tapauksessa se oli liikekiinteistön liittyminen elinkeinotoimintaan. Ristiriitaisen tilanteen estämiseksi esimerkiksi ennakkoratkaisua hakiessa toimenpiteiden selvityksessä on oltava mahdollisimman tarkka ja perusteellinen. Verohuojennusten käyttämisen kannalta on tärkeää jokaisen edellytyksen täyttäminen.

On syytä mainita vielä perheyriksen yhteishenki, intohimo ja positiivinen asenne, joka auttaa ratkaisemaan minkä tahansa ongelman. On helposti havaittavissa, että perheen osapuolet sitoutuvat yritykseen myös henkisesti. Se nähdään tärkeänä yritystoiminnan jatkuvuuden ja sitä kautta työpaikkojen säilymisen kannalta.

Tuloksia ei voida yleistää, koska jokainen yritys on ainutlaatuinen. Sukupolvenvaihdos onnistuu vain tarkkaan huomioon ottaen tapauskohtaiset päämäärät.

Kuvat

Kuva 1. Osakekauppa tai liiketoiminnan kauppa, s. 17

Kuviot

Kuvio 1. Omistajavaihdossuunnitteluprosessi, s. 14

Kuvio 2. Sukupolvenvaihdos prosessina, s. 55

Lähteet

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Blumme, N., Pitkänen, T., Raunio, M. & Äärilä, L. 2008. Yritystoiminnan uudelleenjärjestely. Helsinki: KHT-media.

Elo-Pärssinen, K. & Talvitie, E. 2010. Perheyritys on enemmän. Helsinki: WSOYpro Oy.

Elo-Pärssinen, K. 2016. Vastuullisuus tuottaa arvoa.
http://www.perheyritys.fi/wp-content/uploads/2014/09/vastuullisuus_tyokirja_2016_web.pdf. Luettu 1.11.2017.

European Commission. 2009. Overview of Family -Business-Relevant Issues: research, networks, policy measures and existing studies. Final Report of the Expert Group.
<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/10389/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>. Luettu 16.2.2017.

Immonen, R. & Lindgren, J. 2013. Onnistunut sukupolvenvaihdos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Immonen, R. & Lindgren, J. 2017. Onnistunut sukupolvenvaihdos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Haastateltava A. 2017. Case Oy. Lappeenranta. Haastattelu 7.2.2017;28.11.2017.

Haastateltava B. 2017. Case Oy. Lappeenranta. Haastattelu 7.2.2017;28.11.2017.

Haavisto, M. 2016. Vauhtia omistajanvaihdoksiin 2016–2017 – taustaa, tietoa ja tilastoja. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_vauhtia_ov_2016_2017.pdf. Luettu 2.2.2017.

Henttonen, E. 2008. Usein kysyttyjä kysymyksiä laadullisesta kysymyksestä. Research Methods-kurssi.
<https://into.aalto.fi/.../Kysymyksiä+ja+vastauksia+laadullisesta+tutkimuksesta.pdf>. Luettu 5.2.2017.

Huikuri, H., Karsio, T., Koila, T. & Vartiainen S. 2016. Yritystoiminnan uudelleenjärjestely. Helsinki: ST- Akatemia Oy.

Juusela, J. & Tuominen, S. 2017. Sukupolvenvaihdoksen verotus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Kangas, E. 2012. Yrittäjäpolvenvaihdos - Yrittäjän opas EBO - Employee Buy Out.

<https://yrittysuomi.fi/documents/10179/61282/Yritt%C3%A4j%C3%A4polvenvaihdos+-+Yritt%C3%A4j%C3%A4n+opas.pdf/f05682e0-758a-45be-b7d4-2c92034792bc>. Luettu 1.4.2017.

Kangaspunta, S. & Niinivaara, R. 2013. Yrityskatsaus 2013 – Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriö. <https://tem.fi/documents/1410877/2864661/Yrityskatsaus+2013+07102013.pdf>. Luettu 2.2.2017.

Kurki, L. 2016. Hallituksen esitys laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta. <https://www.yrittajat.fi/yrittajat/a/statement/543392-hallituksen-esitys-laeiksi-perinto-ja-lahjaverolain-seka-tuloverolain-47-ssn>. Luettu 12.10.2017.

Lakari, T. 2012. Yrityksen lopettaminen ja sukupolvenvaihdos. Helsinki: Verotieto Oy.

Lakari, T. & Engblom, A. 2016. Käytännön sukupolvenvaihdos. Yritysrakenteet ja verotus. Helsinki: ST-Akatemia Oy.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968.

Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 1142/2005.

Laki verotusmenettelystä 1558/1995.

Maakaari 540/1995.

Mörttin, L. 2017. Tutkimus: Perheyriyksellä on suuri merkitys Suomen työllisyydelle. <http://www.perheyritys.fi/news/perheyrityksilla-suuri-merkitys-suomen-tyollisyydelle/>. Luettu 18.2.2017.

Mörttin, L., Elo-Pärssinen, K., Moilanen, R., Niemistö, J. & Rajaniemi, J. 2017. Family business in Finland. <http://www.perheyritys.fi/wp-content/uploads/2017/02/FamilyBusinessInFinland2014-julkaisu2017-highres-web.pdf>. Luettu 18.2.2017.

Osakeyhtiölaki 624/2006.

Ossa, J. 2017. Perintö- ja lahjaverotus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2017. Osakkeiden splittaus. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/osakeyhtio/muutosilmoitus/osakkeet/osakkeidensplittaus.html>. Luettu 1.11.2017.

Pellinen, M. Perheyritysten liitto. <http://www.perheyritys.fi/yhteystiedot/medialle/>. Luettu 28.1.2017.

Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940.

Rantanen, J. 2012. Arvonmääritys yrityskaupassa. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Sipilä J. 2015. Ratkaisujen Suomi. Hallituksen strateginen ohjelma. <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>. Luettu 1.9.2017.

Suomen yrityskaupat. 2012. Sukupolvenvaihdos. <https://www.yrityskaupat.net/vinkit.php?sid=587>. Luettu 29.1.2017.

Suomen Veroasiantuntijat Ry. 2016. Lausunto. Valtiovarainministeriölle. <http://www.hare.vn.fi/Uploads/21957/256114/>. Luettu 22.10.2017.

Tuloverolaki 1535/1992.

Varainsiirtoverolaki 931/1996.

Varamäki, E., Tall, J., Joensuu, S. & Katajavirta, M. 2015. Valtakunnallinen omistajan Vaihdosbarometri 2015. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/migrated_documents/omistajanvaihdos_barometri_2015.pdf. Luettu 2.2.2017.

Verohallinto 2013. Syventävät- vero ohjeet. Ohjeet. Ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös. https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47819/ennakkoratkaisu_ja_poikkeuslupahakemuks/. Luettu 30.10.2017.

Verohallinto 2017a. Henkilöasiakkaat. Omaisuus. Lahjanveron määrä. https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/lahjaveron_maar/. Luettu 28.10.2017.

Verohallinto 2017b. Syventävät- vero ohjeet. Ohjeet. Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60519/osakeyhtion-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/>. Luettu 1.10.2017.

Verohallinto 2017c. Syventävät- vero ohjeet. Ohjeet. Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47834/varojen_arvostaminen_perinto_ja_lahjave2/. Luettu 27.10.2017.

Verohallinto 2017d. Syventävät- vero ohjeet. Ohjeet. Varainsiirtoverotuksen yhtenäistämisohe. https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48214/varainsiirtoverotuksen_yhtenaistamisohj4/. Luettu 1.10.2017.

Viljamaa, A., Tall, J. & Olkarinen, S. 2014. Omistajanvaihdospalvelujen valtakunnallinen evaluointi 2014. Tampere: Manner-Suomen ESR-ohjelma 2007–2013. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Omistajanvaihdosten valtakunnallinen koordinointi. Tampere: Suomen Yliopistopaino-Juvenes Print Oy.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

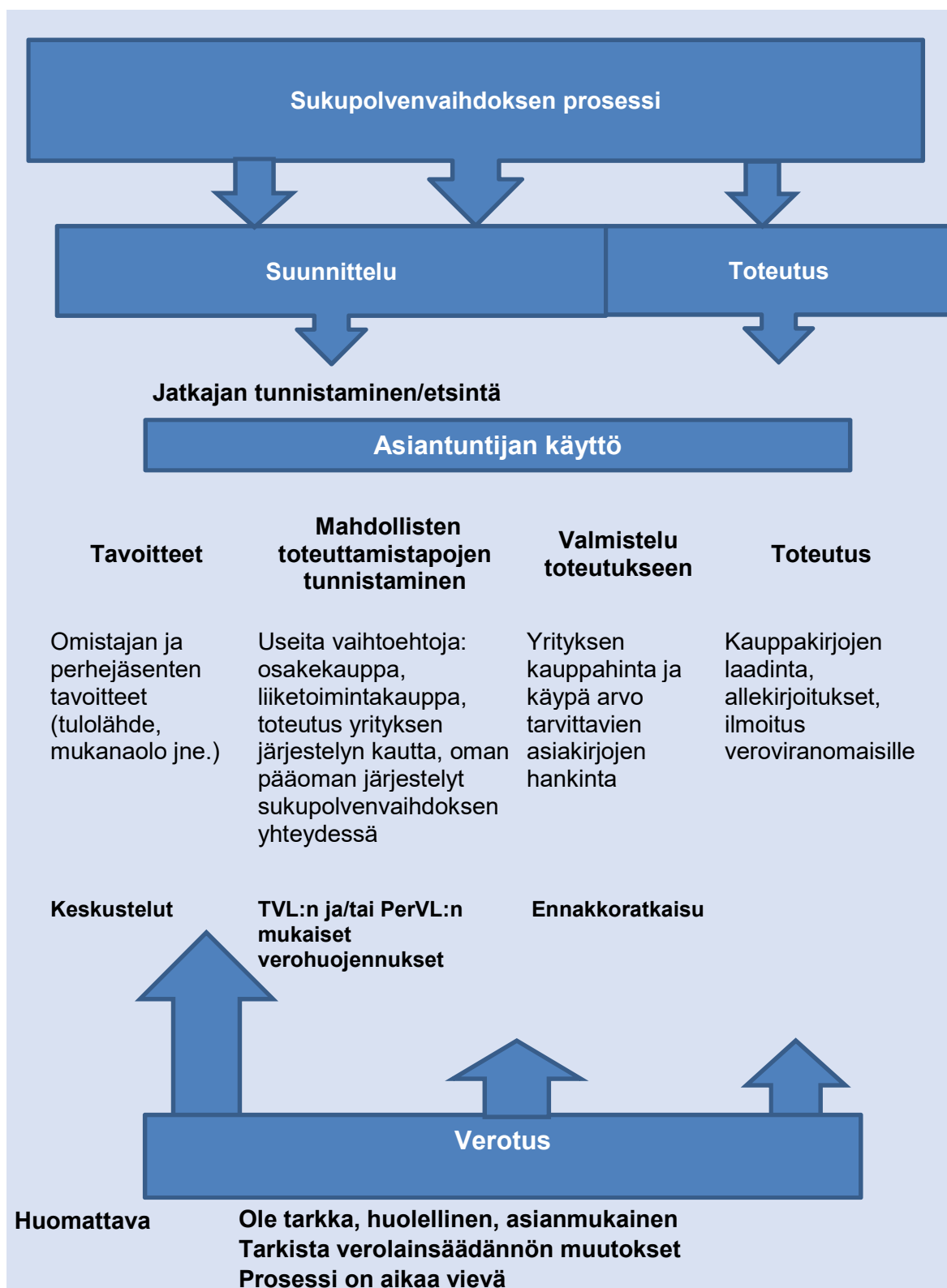
Yrittäjät. 2014. Arvonmääritys. <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/omistajan-ja-sukupolvenvaihdos/arvonmaaritys-316987>. Luettu 21.2.2017.

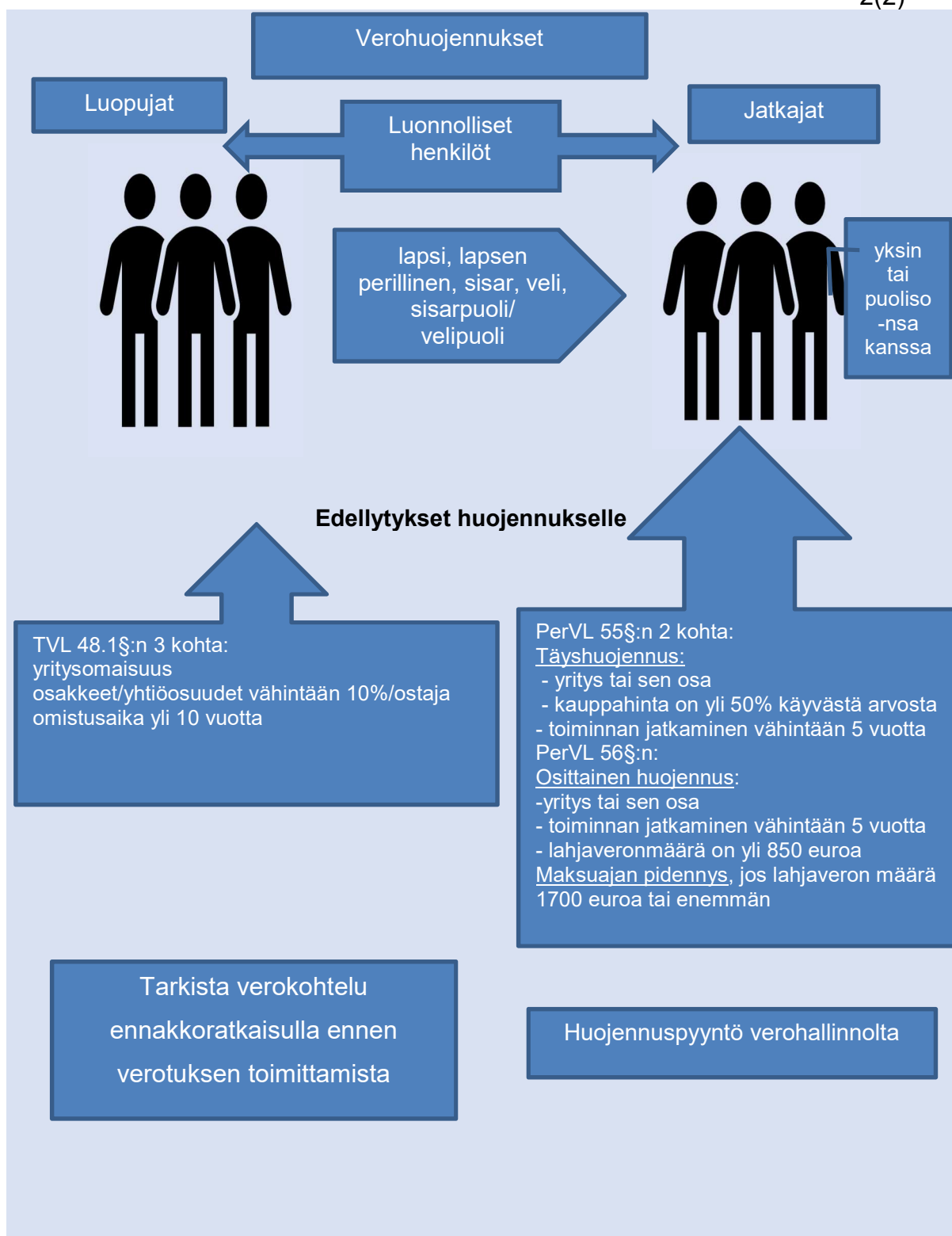
Yrittäjät. 2015. Sukupolvenvaihdoksen verotus. <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/omistajan-ja-sukupolvenvaihdos/verotus-omistajanvaihdoksissa/sukupolvenvaihdoksen>. Luettu 5.2.2017.

Teemahaastattelukysymykset

Haastateltavan nimi, ammatti, asema yrityksessä, rooli sukupolvenvaihdoksessa

1. Miten sukupolvenvaihdoksen prosessi lähti liikkeelle?
 - a. Kenen aloitteesta?
2. Oliko vaikea keskustella asiasta perheen kesken?
3. Sukupolvenvaihdoksen tavoitteiden asettaminen?
4. Onko käytetty ulkopuolisen asiantuntijan apua sukupolvenvaihdoksen suunnitelmavaiheessa? Millä perusteella asiantuntija on valittu?
5. Onko käytetty ulkopuolisen asiantuntijan apua sukupolvenvaihdoksen toteuttamisvaiheessa?
6. Millä tavalla sukupolvenvaihdoksen on suunniteltu toteuttaa?
 - a. Valintojen perusteet (esim. verotuksen liittyviä säästöä vaikuttivat valintaan)
7. Minkälaisia ongelmia tulivat ”matkaan” sukupolvenvaihdoksen toteuttamisvaiheessa?
8. Miten ongelmiin on löydetty ratkaisut? Mitkä olivat seuraavat toimenpiteet? Oliko varasuunnitelma?
9. Kuinka kauan koko sukupolvenvaihdoksen prosessi kesti käytännössä?
10. Mitä muuttui sukupolvenvaihdoksen jälkeen?
11. Jos olisi mahdollisuus tehdä sukupolvenvaihdos nyt, mitä olisi tehty toisin ja miksi?

Kuvio 2. Sukupolvenvaihdos prosessina